

Varför får kvinnor och män olika mycket i inkomstpension?

Svar på regleringsbrevsuppdrag för 2018

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

1.	Inledning	1
2.	Pensionsgapets storlek och utveckling	3
2.1.	Ds Jämställda pensioner	3
2.1.1.	Inkomstgapet 1995–2013	3
2.1.2.	Inkomstgapet 2013	3
2.2.	Våra data	4
2.2.1.	Pensionsgapet 2003–2017	4
2.2.2.	Skillnader i pension för födda 1944–1948	6
3.	Vilka faktorer bestämmer inkomstpensionen?	9
3.1.	Vad påverkar storleken på inkomstpensionen?	9
4.	Bestämningsfaktorer i vår analys	11
4.1.	Definition av gapet i inkomstpension	11
4.2.	Våra förklaringsvariabler	11
4.3.	Vår approximation för inkomstpensionen för en individ	12
5.	Resultaten	14
5.1.	Medelvärden	14
5.2.	Dekomponering	16
5.2.1.	Oaxaca-Blinder	17
5.2.2.	Deskriptiv dekomponering	18
5.2.3.	Intjänandetakets betydelse för gapet	19
5.2.4.	Förväntade livslängdens betydelse för gapet	20
6.	Intjänandet till inkomstpensionen	22
6.1.	Årligt pensionsintjänande för årskullarna 1944–1948	22
6.2.	Trender i intjänandet till inkomstpensionen för årskullarna 1944–1993	25
6.2.1.	PGI för var femte årskull vid olika åldrar	25
6.2.2.	PGI vid given ålder för årskullar 1944–1993	27
6.3.	Trender i pensionsbehållningar	29
7.	Ett ojämnt arbetsliv ger pensionsgap	31
7.1.	Sysselsättning	31
7.2.	Arbetstid	33
7.3.	Lön	34
7.4.	Skillnader i in- och utträdesåldrar i pensionsintjänande	36
7.4.1.	Inträdesåldrar i lönearbete och pensionsintjänandet	36
7.4.2.	Utträdesålder från lönearbete och från pensionsintjänande samt pensionsålder	37
7.5.	Ett ojämnt arbetsliv	38
	Bilaga 1 Uppdraget	40
	Bilaga 2 Beräkningsfaktorer för inkomstpensionen	41
	Generellt	41

Bilaga 3 Metod.....	43
Beskrivning av Oaxaca-Blinders dekomponeringsmetod.....	43
Dekomponering	44
Oaxaca-Blinder-dekomponering.....	45
Bilaga 4 Deskriptiv statistik – Intjänandet i belopp.....	47
Bilaga 5 Deskriptiv statistik – Intjänandet i antal år.....	49
Bilaga 6 Resultat.....	53
Förklaringsgrad och signifikans.....	53
Oaxaca-Blinder-dekomponering.....	53
Bilaga 7 Trender i årlig pensionsintjänande.....	55
B7.1 Årligt intjänande för årskullar 1944–1948	55
B7.2 Trender i intjänandet till inkomstpensionen för årskullarna 1944–1993	56
Referenser	59

Sammanfattning

Den viktigaste orsaken till kvinnors lägre inkomstpension är att de har lägre förvärvsinkomster under arbetslivet. Könsskillnaderna i förvärvsinkomster beror i första hand på de stora skillnaderna i kvinnors och mäns val av yrke och arbetstid. Det ojämsställda ansvaret för barn och för obetalt hemarbete förstärker inkomstskillnaden under arbetslivet och det förstärker i sin tur könsskillnaden i inkomstpension.

Kvinnor har i genomsnitt lägre inkomstgrundade pensioner än män. Könsskillnaderna i genomsnittlig pension har dock minskat markant från cirka 50 procent till 29 procent under 2003–2017. Denna utveckling beror i huvudsak på att yngre generationer kvinnor har förvärvsarbetat i större utsträckning än tidigare generationer kvinnor. De yngre kvinnliga pensionärerna har alltså haft ett högre intjänande till pensionen.

Pensionsmyndighetens analys av hur historiken i intjänandet till pensionen bidrar till skillnader mellan kvinnors och mäns genomsnittliga inkomstpensioner baseras på årskullarna 1944–1948. Analysen visar att kvinnor och män började förvärvsarbeta ungefär vid samma ålder och att deras genomsnittliga pensionsålder är 64,7 år för båda könen. Kvinnor och män har i genomsnitt tjänat in till sin inkomstpension under ungefär lika lång period, och har vardera cirka 42 intjänandeår. De stora skillnaderna mellan könen, och det som förklarar gapet i inkomstpensionen, är dels beloppet för den pensionsgrundande inkomsten och dels på sammansättningen av pensionsintjänandet. Män har i genomsnitt haft 28,5 procent högre pensionsgrundande inkomst. Vidare har män i genomsnitt haft 42 år med pensionsgrundande inkomst medan motsvarande antal år för kvinnor har varit 38 år. Kvinnor har istället haft fler år med pensionsgrundande belopp, 10 år i jämförelse med 2 år för männen (individen kan ha både pensionsgrundande inkomst och belopp under ett och samma år, därför behöver inte summan av dessa två delar motsvara antalet år med pensionsintjänande). De pensionsgrundande beloppen har i huvudsak bestått av barnårsrätter och sjuk- och aktivitetsersättning. Kvinnor har haft fler barnårsrätter i jämförelse med män, medan antal år med sjuk- och aktivitetsersättning har varit ungefär lika.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns intjänande till inkomstpensionen uppkommer redan i unga år. För samtliga årskullar 1944–1993, vid en given ålder (i åldrar 21–68 år), har kvinnor haft en lägre genomsnittlig pensionsgrundande inkomst och skillnaderna har ökat avsevärt under de så kallade barnåren. Kvinnors pensionsgrundande inkomst minskade markant under barnåren i förhållande till mäns inkomst. Det pensionsgrundande beloppet har haft en positiv betydelse för pensionsintjänandet för samtliga årskullar kvinnor men betydelsen har varit större för de äldre generationerna kvinnor. Könsskillnaderna i intjänandet är lägre bland yngre årskullar. När gapet i pensionsgrundande inkomst var som störst för gruppen födda 1945 uppgick det till drygt 50 procent. När vi inkluderar det pensionsgrundande beloppet i beräkningen av gapet reduceras gapet till 30 procent. När gapet

var som störst för födda 1990 uppgick det till närmare 30 procent och när det pensionsgrundande beloppet ingår reducerar det gapet till 18 procent. Könsskillnaderna i intjänandegapet (pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp är inkluderade i beräkningen) har också minskat med åldern för en och samma årskull. Vid 60 års ålder var gapet 17 procent för födda 1945 medan gapet för födda 1955 (den senaste årskullen som hunnit fylla 60 år) hade minskat till cirka 10 procent.

Det ojämsställda arbetslivet och det ojämsställda ansvaret för barn och för obetalt hemarbete ger kvinnor lägre pensioner. Kvinnor och män har ungefär lika många intjänandeår till pensionen, sett till genomsnittligt antal intjänandeår. Skillnaderna ligger i att kvinnor i genomsnitt har lägre förvärvsinkomster och det i sin tur kommer sig av dels att kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än män och dels att segregeringen på arbetsmarknaden är stor både horisontellt och vertikalt. Kvinnor och män arbetar alltså i olika sektorer och yrken och de har olika positioner även om de befinner sig i samma sektor och yrke. I de sektorer och positioner som män befinner sig ger i regel en högre förvärvsinkomst och därmed en högre pensionsgrundad inkomst.

I rapporten analyserar vi könsskillnaderna i kvinnors och mäns intjänande till inkomstpension i det allmänna pensionssystemet. Garantipensionen ger en inkomstförstärkning till dem som har låg eller ingen inkomstpension. Om garantipensionen inkluderades i vår analys skulle könsskillnaderna i pensionen dämpas något eftersom det är fler kvinnor än män som får detta grundskydd. Likaså skulle skillnaderna i pensionen minska något om inkomstbeskattningen ingick i analysen, eftersom beskattningen i viss utsträckning har en inkomstutjämnande effekt. Om tjänstepensionen inkluderades i analysen skulle könsskillnaderna i pensionsinkomst däremot öka. Det beror bland annat på att en del av intjänandet till tjänstepensionen baseras på förvärvsinkomster som ligger över det så kallade intjänandetaket i det allmänna pensionssystemet och det är fler män än kvinnor som har inkomster över intjänandetaket.

1. Inledning

Kvinnor har i genomsnitt lägre inkomstpensioner än män men storleken på skillnaden beror till viss del på vilken generation man studerar. I denna rapport belyser vi i vilken utsträckning de olika delarna i pensionsintjänandet bidrar till kvinnors lägre genomsnittliga inkomstpensioner. Rapporten är Pensionsmyndighetens svar på regleringsbrevsuppdraget Pensionsgapets komponenter och uppdragsbeskrivningen finns i sin helhet i bilaga 1. Enligt uppdraget ska skillnaden i inkomstpensionen, eller det så kallade gapet, mätas som den procentuella skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga inkomstpensioner.

Bakgrunden till uppdraget är dels departementsskrivelsen *Jämställda pensioner?* (Ds 2016:19) och dels Inspektionen för socialförsäkringens (ISF) rapport *Kvinnor och mäns pensioner – En analys av skillnader och spridning i pensionsinkomster idag och i framtiden* (2017:8). Departementsskrivelsen analyserar 2013 års inkomster och visar att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomster än män. I gruppen äldre än 65 år är skillnaderna i de inkomstgrundande pensionerna betydande men garantipensionen, bostadstillägget för pensionärer och inkomstbeskattningen bidrar till att minska inkomstgapet. Ett tvärsnitt för samma år, för gruppen 20–64 år, visar att skillnaderna i medelvärdet mellan kvinnors och mäns inkomster uppkommer redan i de yngre åldrarna och att skillnaderna ökar fram till cirka 40 årsålder för att därefter vara relativt oförändrade. ISF visar i sin rapport att skillnaderna mellan kvinnors och mäns premiepensioner i huvudsak beror på skillnader i intjänandet till pensionen, och endast i liten utsträckning beror på skillnader i fondavkastningen.

Det finns en rad faktorer som har betydelse för pensionens storlek och som individen själv kan påverka, under förutsättning att han eller hon har tillräckligt god hälsa och tillgång till relevant arbete. Exempel på sådana faktorer är antalet intjänandeår till pensionen, hel- eller deltidstjänst och pensionsålder (som styr nivån på pensionen eftersom pensionsåldern indikerar antalet år som pensionsbehållningen ska fördelas på). En annan faktor som påverkar kvinnors genomsnittliga pensioner negativt men som är mer utmanande att åtgärda, både på individnivå och på samhällsnivå, är den könssegregerade arbetsmarknaden i Sverige. De sektorer, yrken och positioner som kvinnor befinner sig i ger i regel en lägre förvärvsinkomst och därmed en lägre pension.

I vår analys har vi fokus på kvinnor och män födda 1944–1948 och analysen utgår i första hand från empiriska uppgifter hämtade från Pensionsmyndighetens dataregister. Nästan samtliga individer i dessa årskullar har gått i pension, samtidigt som de är de första generationerna kvinnor och män som myndigheten har en heltäckande intjänandehistorik över från 16 års ålder, det vill säga från 1960 och framåt. Vi undersöker i vilken utsträckning eventuella skillnader mellan kvinnor och män (födda 1944–1948) har på gapet i inkomstpensionen 2018. I analysen studerar vi betydelsen av nivå på och antal år med pensionsunderlag, pensionsålder

samt pensionsintjänande efter 65 års ålder. I ett första steg använder vi oss av Oaxaca-Blinders metod för dekomponering för att kvantifiera komponenternas relativa betydelse. Därefter analyserar vi en mer deskriptiv uppdelning av pensionsunderlagets olika komponenter.

I rapporten i övrigt belyser vi utvecklingen av gapet i inkomstpensionen 2003–2017 och vi jämför hur skillnaderna mellan kvinnors och mäns intjänande har förändrats över tid (för födda 1944–1993). Vi jämför också pensionsbehållningen för kvinnor och män (födda 1944–1976), vid en given ålder. Avslutningsvis belyser vi utvecklingen av kvinnors och mäns arbetsliv, baserat på Statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar (AKU).

I våra analyser ingår samtliga kvinnor och män som omfattas av inkomstpensionssystemet, oberoende av om de är bosatta i Sverige eller utomlands, om inget annat särskilt anges. Genom att inkludera samtliga försäkrade i analysen behöver vi inte fördjupa oss i eventuella problem med att dra gränser för vilka individer som bör och inte bör ingå. Rapportens deskriptiva statistik och empiriska resultat påverkas inte nämnvärt av att inkludera även utlandsbosatta i analyserna.

2. Pensionsgapets storlek och utveckling

I detta avsnitt tar vi avstamp i regeringens departementsskrivelse *Jämställda pensioner?* (Ds 2016:19) som i huvudsak har fokus på inkomstgapet år 2013 för gruppen äldre än 65 år som helhet. De data som ligger till grund för skrivelsens analyser är i första hand Statistiska centralbyråns (SCB) datamaterial STAR och HEK. Vi övergår till att visa utvecklingen av gapet i inkomstpensionen för perioden 2003–2017, baserat på data från Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

2.1. Ds Jämställda pensioner

2.1.1. Inkomstgapet 1995–2013

Regeringen visar utvecklingen av inkomstgapet för perioden 1995–2013 i gruppen 66 år och äldre, i departementsskrivelse *Jämställda pensioner?* (Ds 2016:19), och drar slutsatsen att skillnader mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster inte har förändrats nämnvärt, trots att kvinnors förvärvsdeltagande har ökat under perioden. Utvecklingen visar att gapet i bruttopensionen (allmän pension, tjänstepension och privat pension) har minskat från cirka 40 procent till 30 procent medan gapet i disponibel inkomst har legat kring 30 procent under hela perioden. Skrivelsen menar att den uteblivna minskningen av gapet (i disponibel inkomst) beror dels på att skattesystemet var mer omfördelande 1995 och dels på att minskningen har motverkats av att tjänstepensioner, arbetsinkomster och kapitalinkomster har ökat sin andel av de totala inkomsterna för pensionärerna och dessa inkomster ökar gapet.¹

2.1.2. Inkomstgapet 2013

Skrivelsen *Jämställda pensioner?* beräknar att skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster, baserat på befolkningen 66 år och äldre (i Sverige), uppgick till 26 procent år 2013. Inkomstgapet (mätt som den procentuella skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster) uppdelat i de olika inkomstslagen som i tabell 2.1, visar att den inkomstgrundande pensionen bidrog till skillnaden i störst utsträckning med 34 procent medan garantipensionen, änkepensionen och bostadstillägget för pensionärer utjämnade skillnaden med sammanlagt 17 procentenheter. Tjänstepensionen bidrog med att öka inkomstgapet med 10 procentenheter.

¹ Sidorna 15 och 16 i *Jämställda pensioner* (Ds 2016:19). Utvecklingen 1995–2013 baseras på SBC:s data HEK-materialet 1995-2013.

Tabell 2.1: Skillnader i inkomst mellan kvinnor och män, i gruppen 66 år och äldre

Inkomstslag	Gap i procent
Inkomstgrundad allmän pension	34
+ garantipension	27
+ änkepension	20
+ BTP	17
+ tjänstepension och privat pension	27
+ lön m.m.	29
+ kapital	31
Disponibel inkomst	26

Källa: Jämställda pensioner (Ds 2016:19), SCB:s STAR-material 2013.

Not 1: Gapet beräknas enligt följande: $(1 - (\text{genomsnittlig inkomst för kvinnor} / \text{genomsnittlig inkomst för män}))$. Not 2: Disponibel inkomst är summan av inkomstslagen minus inkomstskatten.

I kronor räknat fick kvinnor i genomsnitt 14 700 kronor per månad i disponibel inkomst medan motsvarande belopp för män var 19 900 kronor, en skillnad på 5 200 kronor per månad eller på 62 400 kronor per år i disponibel inkomst (gruppen 66 år och äldre 2013).²

Skrivelsen *Jämställda pensioner?* visar också att gapet i disponibel inkomst uppkommer tidigt i arbetslivet. År 2013 är skillnaderna relativt små i 20-årsåldern för att sedan öka och stabiliseras kring 20 procent (drygt 5 000 kronor per månad) i åldrarna 40–64-år. I gruppen 64 år är gapet i disponibel inkomst 17 procent.

2.2. Våra data

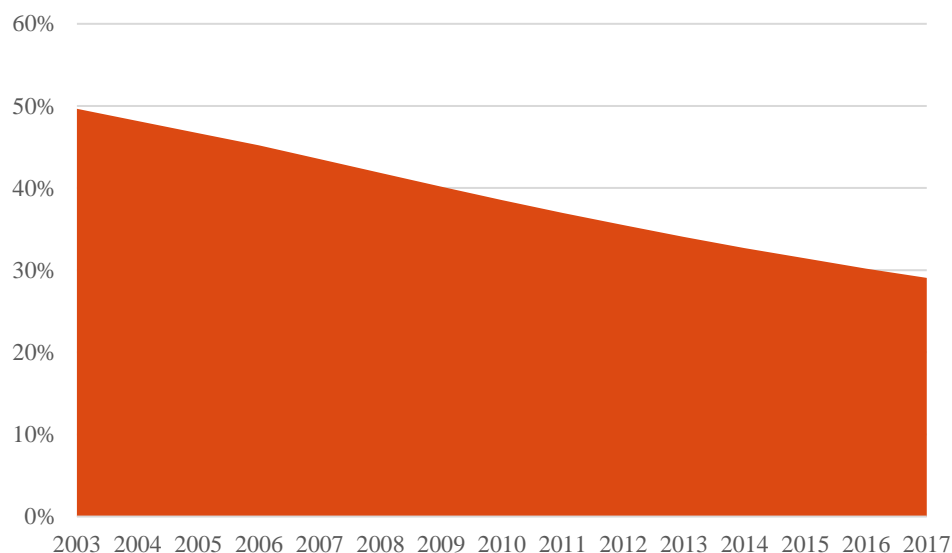
2.2.1. Pensionsgapet 2003–2017

Pensionsmyndighetens data visar att skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga inkomst- och tilläggspension (i åldersgruppen 65 år och

² Inkomstgapet beräknas enligt följande $1 - (14\,700/19\,900) = 0,26$. Beloppen är genomsnitt för befolkningsgruppen 66 år och äldre. För mer information om beloppen för de olika inkomstslagen, se *Jämställda pensioner?* (Ds 2016:19), sidan 18 och tabell 2 Skillnader i snittinkomster per inkomsttyp/skatt. Departementsskrivelsens beräkningar baseras på SCB:s STAR-material för 2013.

äldre) har minskat kontinuerligt från 50 procent till 29 procent under perioden 2003–2017, se figur 2.1 nedan.

Figur 2.1: Gapet i inkomst- och tilläggspensionen för kvinnor och män i åldrarna 65 år och äldre under perioden 2003–2017, procent

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata.

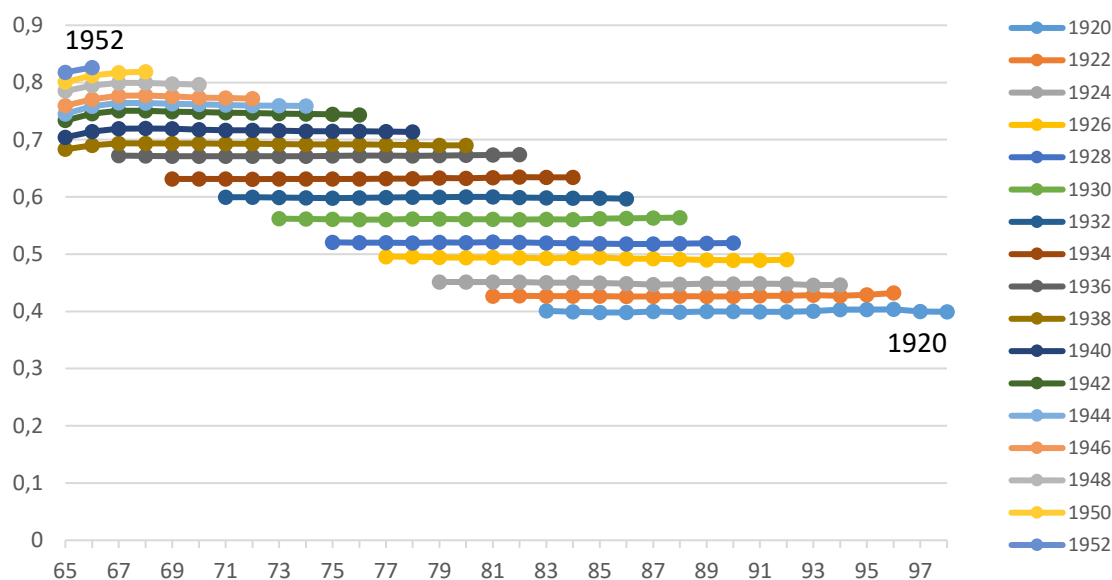
Not 1: Gapet mäts som den procentuella skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga pensioner ($1 - (\text{kvinnors genomsnittliga pension} / \text{mäns genomsnittliga pension})$). När gapet utgör 0 procent är den genomsnittliga pensionen lika för kvinnor och män. *Not 2:* De pensionsförmåner som ingår i beräkningen av pensionen är de inkomstgrundade inkomst- och tilläggspensionen i det allmänna pensionssystemet. Premiepension, garantipension, bostadstillägg, tjänstepension, privat pension ingår inte i beräkningen. Eventuella skatter och transfereringar ingår inte heller. De individer som ingår i beräkningarna är 65 år eller äldre och de tar ut hel allmän inkomst- och tilläggspension.

Den främsta förklaring till att gapet minskar är att yngre generationer av kvinnor har högre genomsnittlig pension i jämförelse med motsvarande grupper äldre kvinnor. Figur 2.2 nedan visar att skillnaden i inkomst-/tilläggspension mellan kvinnor och män är mindre för varje yngre årskull som studeras. Varje linje representerar kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga inkomst-/tilläggspension för en given årskull. Vi ser att ju senare generation kvinnor och män desto mindre är inkomstskillnaden (vid lika inkomster är kvoten = 1). Kvoten är kring 0,4 för födda 1920 och 0,8 för födda 1948.³ De bakomliggande skälen till denna utveckling är kvinnors allt högre arbetskraftsdeltagande (utvecklingen av arbetskraftsdeltagandet beskrivs längre fram i rapporten). Notera också att gapet för en given årskull är relativt konstant över tid, med undantag för de yngsta och äldsta åldrarna då gapet är något större. En hypotes är att den något större skillnaden i de

³ Vi beräknar kvoten enligt följande: Kvinnors genomsnittliga pensioner delat med mäns genomsnittliga pensioner.

högre åldrarna kan förklaras av att kvinnor generellt lever längre än män, medan män med högre inkomster tycks leva något längre än män med lägre inkomster (Pensionsmyndigheten, 2016).

Figur 2.2: Kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensioner i åldrarna 65–98 år för vissa årskullar, utbetalningsperiod 2003–2018

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata.

Not 1: Figuren baseras på data för dem som är 65 år och äldre och tar ut hel inkomst- och tilläggspension. Not 2: Kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensioner visas efter ålder (65–98 år) för ett givet födelseår (1920–1953). Observera att endast vartannat födelseår visas i figuren. Not 3: Kvoten beräknas enligt följande: Kvinnors genomsnittliga pensioner delat med mäns genomsnittliga pensioner, för respektive årskull. Not 4: Pensionskvoten för 2018 baseras på data för januari–mars medan för övriga utbetalningsår baseras kvoten på alla månader med pension under året.

2.2.2. Skillnader i pension för födda 1944–1948

I vårt arbete med att kvantifiera de faktorer i pensionsintjänandet som bidrar till gapet mellan kvinnors och mäns inkomstpensioner baserar vi analyserna i första hand på årskullarna 1944–1948. Denna grupp individer är de senaste årskullarna för vilka vi har en heltäckande intjänandehistorik, från 16 års ålder och framåt, samtidigt som i stort sett samtliga kvinnor och män i dessa födelsegrupper har gått i pension.

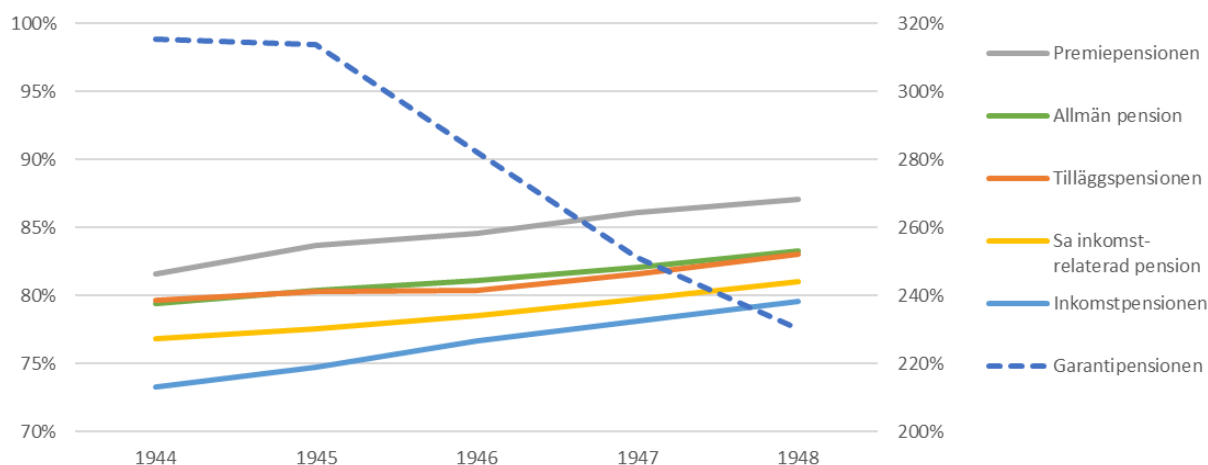
För gruppen som helhet är gapet i den inkomstgrundade pensionen drygt 21 procent första kvartalet 2018. När garantipensionen inkluderas i beräkningarna minskar gapet till knappt 19 procent.⁴ I kronor räknat fick kvinnorna i genomsnitt cirka 11 000 kronor per månad i inkomstgrundad

⁴ Som vi tar upp i rapportens inledning inkluderas samtliga kvinnor och män som omfattas av inkomstpensionssystemet i våra analyser, även de som är utlandsbosatta. Det totala pensionsgapet bland de som är bosatta i Sverige (födda 1944–1948) är lite högre och uppgår till cirka 20 procent.

pension medan männen fick cirka 14 000 kronor, en skillnad på i genomsnitt cirka 3 000 kronor per månad eller 36 000 kronor per år. Inkluderas garantipensionen i beräkningarna minskar skillnaden i månadsbeloppet med cirka 320 kronor eftersom kvinnorna i genomsnitt fick cirka 500 kronor i garantipension per månad medan motsvarande belopp för männen var cirka 180 kronor per månad.

När gapet i den allmänna pensionen beräknas per födelseår ser vi i figur 2.3 att skillnaderna i de inkomstgrundade pensionerna, inklusive premiepensionen, är cirka 5 procentenheter mindre i gruppen födda 1948 än i årskullen 1944. Samtidigt är den utjämnande effekten som garantipensionen bidrar till 75 procentenheter lägre för dem födda 1948 än i årskullen 1944.

Figur 2.3: Kvinnors allmänna pension i relation till männens år 2018, årskullarna 1944–1948

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: Figuren visar skillnaden mellan kvinnors och mäns allmänna pension, uppdelat på de olika förmånsslagen, för födda 1944–1948. Skalan för garantipensionen visas på figurens högra axel medan skala för de övriga förmånerna visas på figurens vänstra sida. *Not 2:* De individer som ingår i dataunderlaget tar ut hel inkomstpension åtminstone sedan mars 2018. *Not 3:* I figuren beräknas gapet enligt följande: $[1 - (\text{kvinnors genomsnittliga pension} / \text{mäns genomsnittliga pension})] * 100$. *Not 4:* Förkortningen Sa står för summa.

Inkomstpensionen är den av förmånerna som bidrar i störst utsträckning till gapet i den inkomstgrundade pensionen och det beror på flera faktorer. En faktor är att den andel av den pensionsgrundande inkomsten som sätts av till inkomstpensionen har ändrats över tid, från att ha utgjort 18,5 procent under åren 1960–1994, till 16,5 procent och numera 16 procent. Premiépensionen har gått från att utgöra 2 procent till 2,5 procent.⁵ En annan faktor är att inkomstpensionen (och premiépensionen) är under infasning medan

⁵ Intjänandet till premiépensionen började redan 1995 men då var avgiften 2 procent av pensionsunderlaget (pensionsgrundande inkomster och pensionsgrundande belopp) för att år 2000 övergå till 2,5 procent av pensionsunderlaget. År 1995 var årskullarna 1944–1948 i åldrarna 47–51 år

tilläggs pensionen är under utfasning. För dem födda 1944 kommer 50 procent av pensionen från det nya pensionssystemet och för födda 1948 är motsvarande andel 70 procent.⁶ En tredje faktor är att tilläggs pensionen baseras på de 15 bästa inkomståren (av 30 år) och har alltså en inbyggd utjämnande effekt för den enskilde individen om han eller hon har haft ett ojämnt intjänande till pensionen. År med avbrott i intjänandet eller vissa år med lägre inkomster (på grund av exempelvis studier, föräldraledighet och deltid) får inte samma genomslag i tilläggs pensionen som i den livsinkomstbaserade inkomstpensionen. Den inbyggda dämpande effekten ger också en dämpande effekt på gapet i tilläggs pensionen mellan kvinnor och män eftersom kvinnor i regel har haft en lägre närvaro på arbetsmarknaden.

⁶ Övergångsreglerna från det tidigare pensionssystemet till det nuvarande pensionssystemet gäller för årskullar 1938–1953 och innebär att varje senare årskull tjänar in en tjugondel mer (mindre) av sin pension till det nya (gamla) systemet. För födda 1944, 1945 och 1946 uppgår andelen av intjänandet till det nuvarande pensionssystemet 50 procent, 55 procent respektive 60 procent. För födda 1947 och 1948 är motsvande andelar 65 procent respektive 70 procent. Intjänande efter 65 års ålder omfattas helt av det nya regelverket och inte av tjugondelsinfasingen.

3. Vilka faktorer bestämmer inkomstpensionen?

I kapitlet ger vi först övergripande och generell information om vilka faktorer som påverkar storleken på inkomstpensionen. I bilaga 2 beskriver vi reglerna utförligare och i kapitel 4 redogör vi för de faktorer som ingår i vår analys av gapet i inkomstpensionen.

3.1. Vad påverkar storleken på inkomstpensionen?

Den individ som tjänar in till inkomstpensionen i det allmänna pensionssystemet får en framtida rätt till inkomstpension, en så kallad pensionsrätt. För varje intjänandeår fastställs det en pensionsrätt för individen. Livsinkomstprincipen i pensionssystemet innebär att samtliga individens intjänade pensionsrätter ligger till grund för beräkningen av den inkomstpension som ska betalas ut. Storleken på inkomstpensionen blir därmed en avspeglning av den samlade arbetsinkomsten under livet (för årsinkomster upp till högst 7,5 inkomstbasbelopp).⁷ En annan faktor av betydelse för nivån på inkomstpensionen är pensionstidens längd, det vill säga antalet år som individen förväntas leva på sin pension. Ju senare i livet individen påbörjar pensionsuttaget desto kortare är den förväntade pensionstiden. Det i sin tur innebär att den samlade pensionsbehållningen ska fördelas på färre antal pensionsår och det ger en högre årlig pension i jämförelse med ett tidigare pensionsuttag. Det finns ingen åldersgräns för intjänandet till pensionen och därför kan intjänandet pågå hela livet. Åldersgränsen för när individen tidigast kan påbörja uttaget av inkomst- och premiepension är vid 61 års ålder. Det finns ingen övre åldersgräns för det första pensionsuttaget.

Livsinkomstprincipen innebär att förändringar i intjänandet (för pensionsgrundande inkomster upp till och med 7,5 inkomstbasbelopp) märks på inkomstpensionen. Samtidigt menar lagstiftaren att det finns situationer i livet då en frånvaro (eller minskad närvaro) från arbetslivet inte bör medföra avbrott i pensionsintjänandet. Vid sådana tillfällen tillgodoräknas individen ett så kallat pensionsgrundande belopp som ger individen en pensionsrätt.⁸ Pensionsrätt i form av pensionsgrundande belopp ges för barnår, studier finansierade med statliga studiemedel samt för sjuk-

⁷ Det finns en övre gräns för den pensionsgrundande inkomsten och gränsen går vid 7,5 inkomstbasbelopp. Inkomster som överstiger gränsen ger alltså inte rätt till inkomstpension.

⁸ Pensionsavgifter för pensionsgrundande beloppen betalas av staten.

och aktivitetsersättning.⁹ Pensionsrätten för det pensionsgrundande beloppet är lägre än vad pensionsrätten är för den tidigare förvärvsinkomsten.

Sammanfattningsvis är det intjänandetidens längd och nivån på den pensionsgrundande inkomsten (och på det pensionsgrundande beloppet) som är avgörande för storleken på pensionen, men även pensionsåldern (det vill säga den förväntade pensionstidens längd) har en väsentlig betydelse för pensionen. Intjänandetidens längd styrs av när i livet individen inträder på arbetsmarknaden och när han eller hon lämnar arbetsmarknaden. Avbrott i förvärvslivet ger en lägre pension (om allt annat är lika) men det motverkas i viss utsträckning om dessa avbrott ger pensionsrätt baserad på pensionsgrundande belopp. Nivån på den pensionsgrundande inkomsten är en följd av individens arbetsinkomst och som i sin tur beror på arbetstid (heltid eller deltid) och timlön. Den förväntade pensionstidens längd styrs av när i livet individen påbörjar pensionsuttaget och den förväntade återstående livslängden för den årskull individen tillhör.

Det allmänna pensionssystemet är könsneutralt i det avseendet att regelverket för intjänandet till pensionen är lika för kvinnor och män. Beräkningsreglerna för pensionen är också lika för kvinnor och för män. Speciellt tillämpas samma delningstal för kvinnor och män i samma årskull. Delningstalet bygger på en förväntade återstående livslängden som är lika för kvinnor och män men som är specifik för varje årskull. Eftersom kvinnor har en förväntad livslängd som är längre än mäns innebär antagandet att de totala förväntade pensionsutbetalningarna under hela livet som pensionär är högre för kvinnor än för män, även om kvinnor och män skulle få samma pensionsbelopp per månad och ta ut pension vid samma ålder. Kvinnor som grupp får alltså mer i pension i förhållande till sin intjänade pensionsrätt medan det omvända förhållandet gäller för män.

Som departementsskrivelsen *Jämställda pensioner?* konstaterar, och som vi pekar på längre fram i denna rapport, så återspeglar gapet i månadsbeloppet för inkomstpensionen i första hand skillnaderna mellan könen under förvärvslivet. Gapet i inkomstpensionen skulle vara större om pensionerna hade beräknats utifrån att kvinnor som grupp har en längre förväntade livslängd än vad gruppen män har.

I bilaga 2 ger vi en allmän och förenklad beskrivning av dels intjänandet till inkomstpensionen och dels de delar som bestämmer inkomstpensionens storlek.

⁹ Pensionsrätt för barnår och aktivitets- eller sjukersättning (tidigare förtidspension) gavs från och med 1960 och pensionsrätt för studier gavs från 1995. Belopp för värnplikten infördes 1 januari 1995 och slopades 1 juli 2010. Pensionsgrundande belopp för aktivitets- eller sjukersättning ändrades 1 januari 2003, se prop. 2000/01:96, *Sjukersättning och aktivitetsersättning istället för förtidspension*.

4. Bestämningfaktorer i vår analys

4.1. Definition av gapet i inkomstpension

Enligt uppdraget ska vi kvantifiera hur olika intjänandehistorik bidrar till gapet i inkomstpensionen och gapet mellan kvinnor och män kan mätas enligt,

$$(4.1) \quad 1 - \frac{\overline{IP}^k}{\overline{IP}^m}$$

där \overline{IP} står för genomsnittlig inkomstpension och k och m står för kvinnor respektive män. I vår analys mäter vi gapet baserat på data över kvinnors och mäns genomsnittliga inkomstpensioner under det första kvartalet 2018.

4.2. Våra förklaringsvariabler

För att kunna kvantifiera i vilken utsträckning intjänandehistorikens olika delar påverkar gapet i inkomstpensionen behöver vi konstruera en del av de variabler som bör ingå i analysen. Om vi skulle basera en analys på alla de enskilda faktorer som ingår i intjänandet (och som sedan bestämmer inkomstpensionens storlek) blir det problematiskt att överblicka och tolka resultaten. Om till exempel pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp för varje år tas med som separata variabler blir det alltför mycket information att analysera. Istället konstruerar vi några variabler som sammanfattar intjänandehistoriken för individen och genomför analysen baserat på dessa variabler. Samtidigt är det inte självklart hur dessa variabler bör konstrueras. Flertalet av variablerna som vi behöver konstruera ingår inte i regelsystemet. Av de faktorer som påverkar inkomstpensionens storlek och som skulle kunna förklara variationer mellan olika individers pensionsinkomster har vi valt ut följande variabler till de empiriska och deskriptiva delarna i vår analys:

- Intjänandetidens längd i antal år, som i sin tur är beroende av
 - antal år med pensionsgrundande inkomst
 - antal år med pensionsgrundande belopp
- Det genomsnittliga pensionsunderlaget per år under åren med pensionsunderlag, uttryckt i 2016 års inkomstnivå, som i sin tur är beroende av
 - den årliga pensionsgrundande inkomsten, i kronor
 - det årliga pensionsgrundande beloppet, i kronor
 - inkomstindex för 1960-2016
- Pensionsåldern, som är den ålder när individen påbörjar första uttaget av hel pension, används som proxy för delningstalet. Åldern mäts i antal månader. Personer med samma födelseår och pensionsålder har därför samma delningstal.
- Födelseår

4.3. Vår approximation för inkomstpensionen för en individ

Vi använder följande beteckningar:

N = Intjänandetidens längd i antal år

$MedelPUsum$ = Det genomsnittliga pensionsunderlaget per år under åren med pensionsunderlag, uttryckt i 2016 års inkomstnivå

Då har vi

$$(4.2) \quad PUsum = N * MedelPUsum = \sum_{t=1960}^{2016} PU_t * Inkomstindex_{2016}$$

Där $PU_t = PGI_t + PGB_t$ står för pensionsunderlaget år t . Beteckningen *sum* står för att de årliga pensionsunderlagen är summerade för alla år från och med 1960 till och med 2016.¹⁰ $Inkomstindex_{2016}$ står för att respektive årligt pensionsunderlag är inkomstindexerat till 2016 års inkomstnivå.

Vi får då följande approximativa ekvation för inkomstpensionen,

$$(4.3) \quad IP = 0,16 * \frac{x}{20} * \frac{PUsum}{Delningstal}$$

där x är antalet tjugondelar på grund av infasningen av pensionssystemet¹¹.

Eftersom

$$(4.4) \quad PUsum = N * MedelPUsum$$

Kan ekvation (4.3) skrivas enligt följande:

$$(4.5) \quad IP = 0,16 * \frac{x}{20} * N * \frac{MedelPUsum}{Delningstal}$$

Om vi logaritmerar denna ekvation så får vi en ekvation som nära ansluter till de regressionsekvationer som vi skattar i den empiriska analysen (se bilaga 3). Skillnaden är att vi använder Pensionsålder som proxy för delningstalet och att vi lägger till en dummyvariabel för pensionering före eller efter 65 års ålder.

Vår analys som utgår från dessa variabeldefinitioner innebär att vi bortser från en rad detaljer i det faktiska regelsystemet, till exempel att avsättningen till inkomstpensionen inte varit 16 procent under alla år och att pensionsbehållningen i praktiken oftast omvandlas till pension vid flera tillfällen. Vår bedömning är att våra huvudsakliga resultat inte påverkas mycket av dessa förenklingar. Bedömningen baserar vi på att förklaringsgraden för regressionsekvationerna är hög och att den

¹⁰ Infasningen sker i tjugondelar, de födda 1938 får fyra tjugondelar av sin allmänna pension från inkomstpensionen medan de födda 1953 får 19 tjugondelar i form av inkomstpension.

¹¹ $0,16 * \frac{x}{20} * PUsum$ är en approximation av pensionsbehållningen

oförklarade delen i Oaxaca-Blinder-dekomponeringen är relativt liten (se bilaga 3 och 6).

5. Resultaten

I detta avsnitt visar vi först beskrivande statistik över de variabler som ingår i vår analys. Därefter redovisar vi de beräknade resultaten från de dekomponeringar vi gjort för att kvantifiera variablernas betydelse för skillnaden i medelvärde av kvinnors och mäns inkomstpensioner.

5.1. Medelvärden

För vår grupp födda 1944–1948 ser vi i tabell 5.1 nedan att kvinnor, i genomsnitt, har cirka 23 procent lägre inkomstpension än män. Figur 5.1 visar fördelningen av inkomstpensionen kring medelvärdet, för respektive födelseår och kön, och vi ser att fler män har högre pensioner och att det gäller för samtliga årskullar. Fördelningarna är något jämnare och flackare bland dem som är födda 1948 jämfört med dem som är födda tidigare år, det gäller både kvinnor och män. Att inkomstfördelningen flyttar uppåt och att medelvärdet blir något högre för varje ny årskull kan till viss del förklaras av att tjugondelsinfasingen. Den innebär att de yngre får en större del av pensionen i form av inkomstpension istället för tilläggs pension. Inkomstillväxten bidrar också till att fördelningen flyttas uppåt.

Kvinnor och män har i genomsnitt ungefär lika antal intjänandeår, cirka 41,9 respektive 42 år. Däremot är det skillnad i sammansättningen av intjänandeåren, män har i genomsnitt 10 procent fler år med pensionsgrundande inkomst (PGI) medan kvinnor har cirka 400 procent fler år med pensionsgrundande belopp (PGB), se tabell 5.1. Män har i genomsnitt 22 procent högre PGI medan kvinnorna har nästan 670 procent högre PGB. Sammanfattningsvis är det antalet år med PGI och nivån på PGI som driver gapet i inkomstpensionen medan antalet år med PGB och nivån på PGB verkar för att minska gapet. Figurerna B4.1 och B4.2 i bilaga 4 tydliggör skillnaderna i fördelningarna mellan kvinnors och mäns intjänandebelopp och figurerna B5.1–B5.3 i bilaga 5 tydliggör motsvarande skillnader i antalet intjänandeår.

Pensionsåldern har stor betydelse för storleken på pensionen men eftersom den genomsnittliga pensionsåldern är i stor sett lika för kvinnor och män, så bidrar den inte nämnvärt till gapet i inkomstpensionen. Figur B5.4 i bilaga 5 visar att fördelningen av pensionsåldrar är relativt lika för båda könen, men att fördelningen för kvinnor har en något högre centrerings kring 65 år medan fördelningen för män är något jämnare över alla pensionsåldrar.

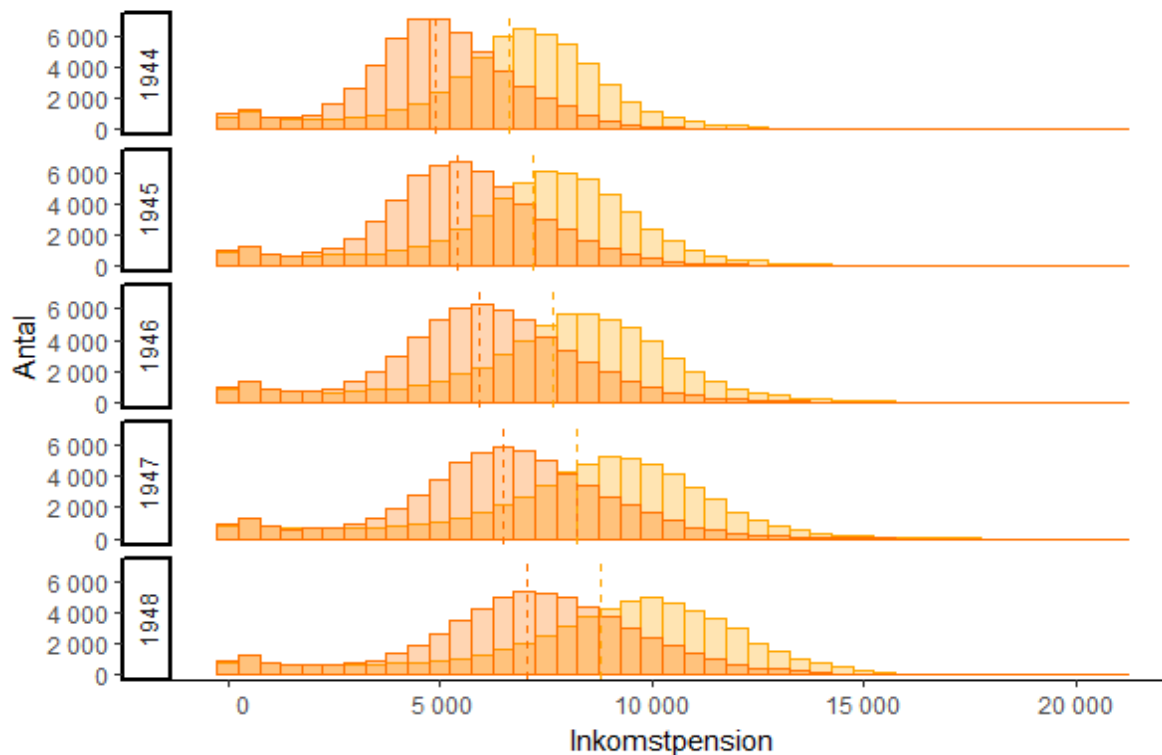
Tabell 5.1 Medelvärden för vissa pensionsvariabler i årskullar 1944–1948, i 2018 års inkomstnivå

Pensionsvariabler	Kvinnor	Män	Relativ skillnad,
			%
Inkomstpension, utbetalt månadsbelopp i kronor	5 986	7 730	23
PGI, årsbelopp i kronor	269 492	346 191	22
Antal år med PGI	38	42	10
PGB, årsbelopp i kronor	138 075	17 961	-669
Antal år med PGB	10	2	-398
Pensionsunderlag per år för inkomstpensionen, i kronor	284 028	348 553	19
Antal år med pensionsunderlag	41,9	42	0,2
Pensionsålder	64,7	64,7	0

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: PGI och PGB står för pensionsgrundande inkomst respektive pensionsgrundande belopp. Beloppen för dessa två variabler avser medelvärdet per år, uttryckta i 2018 års inkomstnivå. Pensionsrätten för inkomstpensionen beräknas som 16 procent av summan av pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp. Antal år med pensionsrätt är alltså summan av antalet år med enbart PGI, enbart PGB och år med både PGI och PGB. Notera att åren som överlappar med både PGI och PGB inte redovisas separat i tabellen, därför summerar inte PGI och PGB till antal år med pensionsrätt. *Not 2:* Den relativa skillnaden, eller det så kallade gapet, beräknas enligt följande: $[1 - (\text{medelvärdet i gruppen kvinnor} / \text{medelvärdet i gruppen män})] * 100$.

Figur 5.1 Fördelningen av inkomstpension 2018 för kvinnor och män för årskullar 1944–1948, belopp i kronor

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: De streckade linjerna visar medelvärdet av inkomstpensionen för respektive fördelning. Figuren visar att fördelningen och medelvärdet flyttas uppåt i kronor ju senare födelseår. Denna förändring förklaras i stor utsträckning av den så kallade tjugondelsinfasningen av inkomstpensionen, som innebär att en större andel av pensionsintjänandet går till inkomstpensionen (istället för till tilläggs pensionen) ju senare födelseår.

5.2. Dekomponering

I ett första steg applicerar vi Oaxaca-Blinder-dekomponering för att kvantifiera de olika variablernas betydelse för gapet i inkomstpensionen. Dessa variabler är antalet år med pensionsintjänande, det genomsnittliga pensionsunderlagets storlek (per år) och pensionsålder. Resultaten från denna dekomponeringsmetod presenteras nedan i detta avsnitt. Bilaga 3 beskriver Oaxaca-Blinders dekomponeringsmetod.

I nästa steg använder vi en mer deskriptiv uppdelning av pensionsunderlagets komponenter för att bättre förstå vad som driver gapet i inkomstpensionen. I redovisningen nedan av resultaten av den deskriptiva dekomponeringen ingår uppgifter om antalet år och årligt belopp för PGI och PGB, uppdelat på kvinnor och på män. Vi redovisar också kvinnors och mäns sammansättning av PGB och den utgörs av antal år och belopp för barnår och sjukersättning.

Våra resultat visar att PGB för barnår har en relativt stor betydelse för att reducera gapet i inkomstpension.

5.2.1. Oaxaca-Blinder

Vi ser i figur 5.2 nedan att pensionsunderlaget, antal år med pensionsunderlag, pensionsålder och dummyvariabeln för eventuellt intjänande efter 65 års ålder tillsammans förklarar cirka 90 procent av skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga inkomstpensioner, se stapeln *Total* för varje årskull. Samtidigt ser vi att de olika variabelernas förklaringsgrad förändras mellan årskullarna.

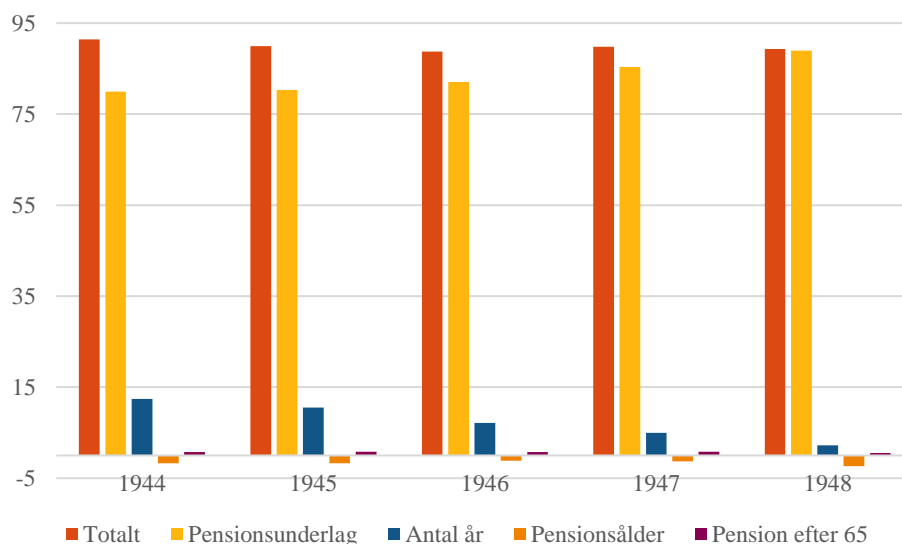
Resultaten indikerar att nivån på pensionsunderlaget, det vill säga summan pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp, är den enskilda variabel som bidrar mest till att förklara gapet i inkomstpensionen. Det är den variabel som skiljer sig mest mellan kvinnor och män. Detta resultat stämmer väl överens med den deskriptiva statistiken i tabell 5.1 ovan. Pensionsunderlagets betydelse för gapet är större för de yngre årskullarna än för de äldre. Det förklarar 80 procent av gapet i gruppen födda 1944 medan motsvarande förklaringsgrad är 88,9 procent bland födda 1948.

Det är också en skillnad i betydelsen av antal år med pensionsunderlag mellan årskullarna. Antalet år med underlag bidrar mer till de äldsta årskullarna. I gruppen födda 1944 bidrar antalet intjänandeår med drygt 12 procent till gapet, medan motsvarande för födda 1948 är cirka 2 procenten. Resultaten återspeglar således de yngre kvinnornas ökade förvärvsarbete.

Pensionsåldern har en relativt liten betydelse för gapet, minus 1,7 procent för födda 1944 och minus 2,4 procent för årskullen 1948.

Tabell B6.1 i bilaga 6 visar dels vilken del i dekomponeringen som vi analyserar och dels siffrorna bakom staplarna i figur 5.2.

Figur 5.2: Förklaringsgrad av variablerna bidrag till skillnader mellan kvinnors och mäns genomsnittliga inkomstpensioner, i procent och givet parameterskattningar för män i Oaxaca-Blinders dekomponeringsmetod

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: Tillsammans förklarar samtliga variabler 91,4 procent av gapet i inkomstpensionen för gruppen födda 1944. För denna årskull förklarar enbart pensionsunderlaget 80 procent av gapet. *Not 2:* Figuren visar resultatet av Oaxaca-Blinder-dekomponeringen, för den del av dekomponeringen som kan förklaras av skillnaderna mellan kvinnors och mäns olika medelvärden i de förklarande variablerna, $\beta^m \Delta \bar{X}$, givet parameterskattningarna i gruppen män. För mer information om dekomponeringen, se bilaga 3. *Not 3:* Resultaten från de skattade ekvationer som ligger till grund för figuren visar att förklaringsgraden för respektive ekvation är hög. För kvinnorna är det justerade R^2 92–95 procent beroende på årskull som skattas medan det för män är cirka 99 procent för samtliga årskullar. Signifikansnivå för parametrarna är också hög, 0,01 procents nivå för respektive parameter.

5.2.2. Deskriptiv dekomponering

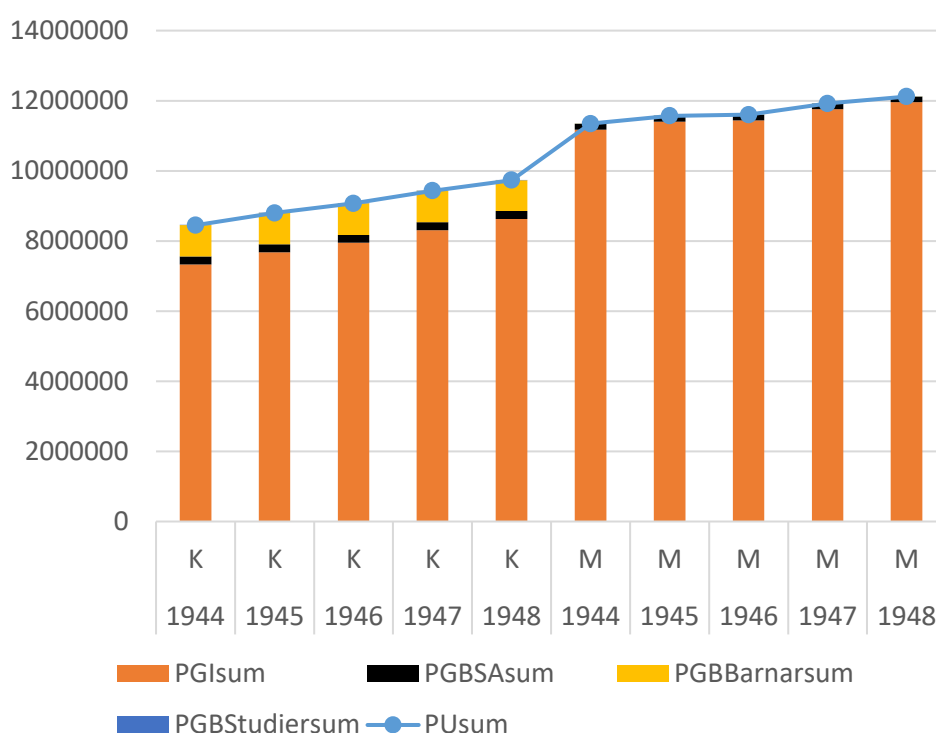
I steg två dekomponerar vi den inkomstindexerade summan av pensionsunderlaget, se figur 5.3 nedan. Här tydliggörs att män dels har högre pensionsunderlag (PUsum) än kvinnor i respektive årskull och dels att det är den pensionsgrundande inkomsten (PGIsum) som förklarar gapet i störst utsträckning. Samtidigt är det den pensionsgrundande inkomsten (PGIsum) som bidrar till att gapet minskar över tid. Det är också tydligt att de pensionsgrundande beloppen (summan av de tre komponenterna för PGB) utgör en större andel av kvinnors pensionsunderlag i jämförelse med mäns.

Uppdelningen av det pensionsgrundande beloppet visar att kvinnor har en betydligt större andel från barnårsrätter, i jämförelse med män (PGBBarnarsum i figur 5.3). I en tänkt situation där pensionsgrundande beloppen för barnår inte skulle finnas, men där alla personer har kvar sina

nuvarande pensionsgrundande inkomster och pensionsgrundande belopp för sjuk- eller aktivitetsersättning, skulle gapet i inkomstpensionen vara omkring 30 procent i stället för 23 procent för årskullarna 1944–1948. Den utjämnande effekten från barnårsrätterna är alltså betydande och reducerar gapet med 7–8 procentenheter.

De pensionsgrundande beloppen för sjuk- eller aktivitetsersättning (PGBSAsum i figur 3) är relativt små och jämnare fördelade mellan könen än de pensionsgrundande beloppen för barnår. De bidrar därför relativt lite till att reducera gapet i inkomstpensionen (storleksordningen en procentenhet).

Figur 5.3 Uppdelning pensionsunderlaget, för kvinnor och män födda 1944–1948, belopp i kronor och i 2016 års inkomstnivå

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

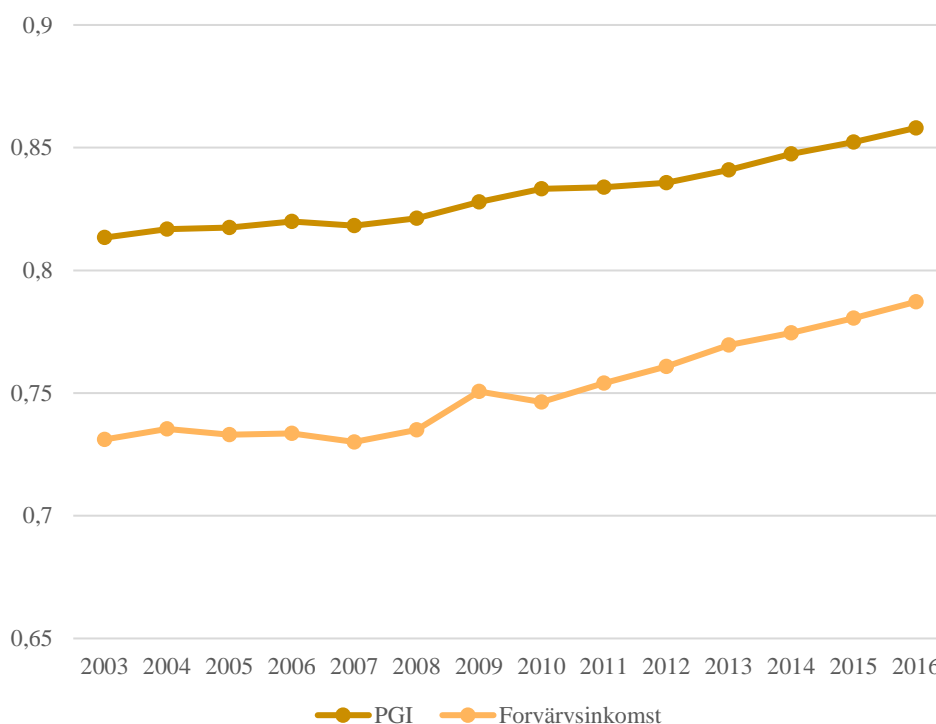
Not 1: K står för kvinnor och M står för män. Not 2: Uppdelning av det indexerade och summerade pensionsunderlaget (PUSum) i dels det indexerade och summerade pensionsgrundande inkomsten (PGIsum) och dels det indexerade och summerade pensionsgrundande beloppets olika delar, så som sjukersättning (PGBSAsum), barnårsrätter (PGBBarnarsum) och studier (PGBStudiosum). Uppgifterna är summerade och indexerade värden för hela intjänandeperioden, från början av arbetslivet till slutet av arbetslivet för varje person. Uppgifterna är alltså genomsnittliga livsinkomster för respektive kön och årskull.

5.2.3. Intjänandetakets betydelse för gapet

Den pensionsgrundande inkomsten utgör inte hela förvärvsinkomsten utan uppgår som högst till 7,5 inkomstbasbelopp på årsbasis. Figur 5.4 visar kvoten av kvinnors och mäns årliga pensionsgrundande inkomster respektive årliga förvärvsinkomster. Nivåskillnaden mellan dessa två linjer

visar att gapet i inkomstpensionen skulle ha varit större om taket i pensionsgrundad inkomst inte hade funnits. Notera att ju högre kvoten av medelvärdena är, desto mindre är inkomstskillnaden mellan könen.

Figur 5.4: Kvoten av kvinnors och mäns medelvärden för taxerad förvärvsinkomst och för pensionsgrundande inkomst, hela befolkningen under perioden 2003–2016

Källa: Pensionsmyndighetens datalager PEDAL, tvärsnittsdata. Uppgifterna för 2011–2016 finns också publicerade i *Orange rapport – Pensionssystemets årsredovisning* för respektive år.

Not 1: Den övre gränsen för hur hög den årliga pensionsgrundande inkomsten får vara går vid 7,5 inkomstbasbelopp, vilket innebär att inkomster över taket inte är pensionsgrundande i det allmänna pensionssystemet. Förvärvsinkomster visar hela lönen från första till sista kronan. Vi har tillgång till uppgifter om individens förvärvsinkomster från och med inkomståret 2003.

Not 2: Kvoterna beräknas enligt följande: kvinnors medelvärden delat med mäns medelvärden. Ju högre kvoten är desto mer lika medelvärden har kvinnor och män. När kvoten är lika med 1 så har kvinnor och män lika medelvärden.

5.2.4. Förväntade livslängdens betydelse för gapet

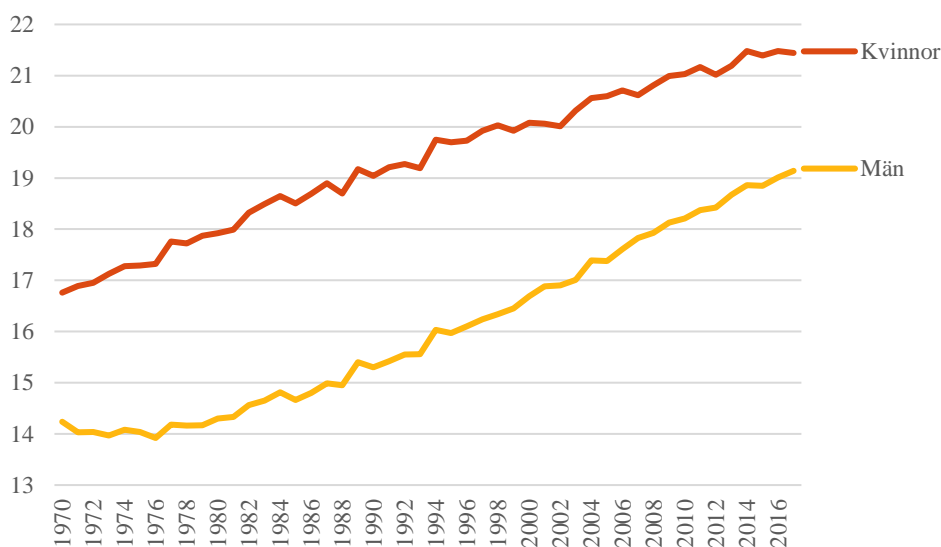
Det allmänna pensionssystemet särskiljer inte mellan olika grupper av försäkrade inom en årskull utan betraktar hela årskullen som en och samma risk. Att kvinnor som grupp lever längre än män som grupp beaktas inte i beräkningen av pensionen. Inte heller andra skillnader i "livslängdsrisk" på gruppnivå beaktas. Till exempel det faktum att personer med höga

inkomster, inom ett och samma kön, som grupp har längre livslängd än vad personer med låga inkomster inom samma kön haft.¹²

Kvinnor som grupp har en längre förväntad livslängd än män som grupp, det gäller för alla årskullar vid 65 års ålder. För år 2017 var den förväntade återstående livslängden 21,44 år för kvinnor och 19,14 år för män, se figur 5.5 nedan för utvecklingen över tid.

Om delningstalet vid beräkningen av inkomstpensionen hade varit uppdelade på kön skulle kvinnors inkomstpensioner vara omkring 15 procent lägre 2017 för årskullarna 1944–1948 medan pensionerna för motsvarande grupp män skulle vara cirka 8 procent högre. De könsneutrala livslängderna i pensionsberäkningen ger alltså en betydande omfördelning av inkomstpensionen, från män som grupp till kvinnor som grupp, och det i sin tur reducerar könsgapet i inkomstpensionen i jämförelse med ett tänkt system där kvinnor och män utgör olika riskgrupper.¹³

Figur 5.5: Förväntad återstående livslängd vid 65 års ålder, i antal år och för kvinnor och män under perioden 1970–2017

Källa: SCB:s statistikdatabas.

¹² Den återstående förväntade livslängden baseras på de fem senaste årens livslängdstabeller som är gemensam för könen och som tas fram av SCB. Det är alltså historisk dödlighet för de fem senaste åren som är underlaget, inte en prognos om den framtida återstående livslängden.

¹³ Könsneutralitet i det allmänna pensionssystemet har gällt sedan pensionssystemet började gälla. För övriga försäkringar, utanför det allmänna pensionssystemet, infördes könsneutralitet 2012 på initiativ från EU.

6. Intjänandet till inkomstpensionen

Vårt nästa steg är att ge en bild av *när* i livet könsskillnaderna i intjänandet till inkomstpensionen uppkommer. Först belyser vi gruppen kvinnor och män födda 1944–1948. Därefter visar vi trender i pensionsintjänandet för årskullarna 1944–1993. Trenderna visar utvecklingen över tid, dels avseende skillnader mellan kvinnor och män och dels avseende äldre och yngre årskullar.

6.1. Årligt pensionsintjänande för årskullarna 1944–1948

Kvinnor tjänar i nästan alla åldrar (16–68 år) in mindre till sin pension, jämfört med män. Det pensionsgrundande beloppet (PGB) har relativt stor betydelse för att minska könsskillnaden i pensionsintjänandet och det framgår även av figur 6.1 (Pensionsunderlaget är summan av PGI och PGB, därför motsvarar PGB differensen mellan pensionsunderlaget och PGI). Utan de pensionsgrundande beloppen skulle kvinnor ha tjänat in ännu lägre pensionsbelopp än männen.

Könsskillnaderna i PGI uppkommer redan i unga år och är som störst i åldrarna 24–42 år, det vill säga under de så kallade småbarnsåren, se den nedre linjen i figur 6.1 nedan. Vid 26 års ålder uppgår skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga PGI till 48 procent; kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga PGI är som lägst då och motsvarar 52 procent. Vi ser också att könsskillnaderna minskar efter småbarnsåren men att kvoten för PGI når aldrig 1. I åldrarna 55–64 år har kvinnor i genomsnitt cirka 17 procentenheter lägre PGI än motsvarande grupp män.

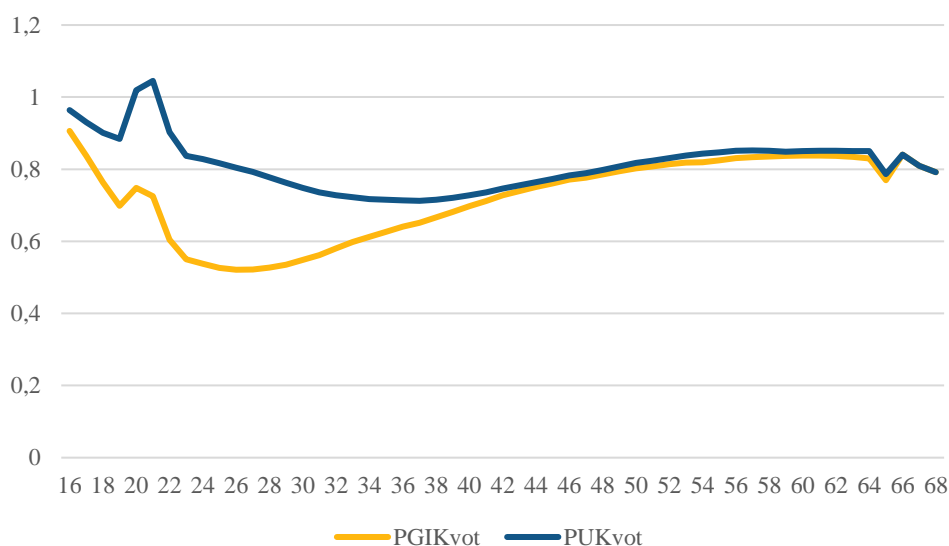
Könsskillnaderna i pensionsintjänandet mellan de fem födelseårgångarna (1944–1948) är betydande (det framgår inte av figurerna i rapporten). För födda 1944 uppgår kvinnors genomsnittliga PGI som lägst till 47 procent av mäns PGI medan motsvarande skillnad för födda 1948 är 56 procent.¹⁴ När vi inkluderar PGB och jämför skillnaderna i pensionsunderlaget höjs de lägsta kvoterna till 69 procent för födda 1944 och till 72 procent för födda 1948, det vill säga att skillnaderna mellan kvinnors och mäns pensionsunderlag minskar.¹⁵

¹⁴ Det betyder att gapet i genomsnittlig PGI för födda 1944 är som störst 53 procent vid 26 års ålder. För födda 1948 är gapet i för PGI är som störst 44 procent vid 25 års ålder.

¹⁵ När PGB inkluderas i beräkningen av blir gapet i pensionsunderlaget som högst 31 procent för födda 1944 och 28 procent för födda 1948.

Notera att det är ett större antal män än kvinnor i årskullarna 1944–1948 som har PGI eller PGB. Skillnaderna är som tydligast i åldrarna 24–42 år, se figur B7.1 i bilaga 7.

Figur 6.1: Kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsgrundande inkomst respektive kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsunderlag, vid åldrarna 16–68 år för individer födda 1944–1948

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata. I dataunderlaget till figuren ingår samtliga individer som omfattas av pensionssystemet, oberoende av bosättningsland, men givet att de har ett intjänande till inkomstpensionen som är större än 0 kronor.

Not 1: PGI-kvoten för en given ålder beräknas enligt följande: kvinnors genomsnittliga pensionsgrundande inkomst/mäns genomsnittliga pensionsgrundande inkomst, vid en given ålder i åldrarna 16–68 år. *Not 2:* PU står för pensionsunderlag som i sin tur är summan av pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp. PU-kvoten beräknas enligt följande: kvinnors genomsnittliga pensionsunderlag/mäns genomsnittliga pensionsunderlag, vid en given ålder i åldrarna 16–68 år.

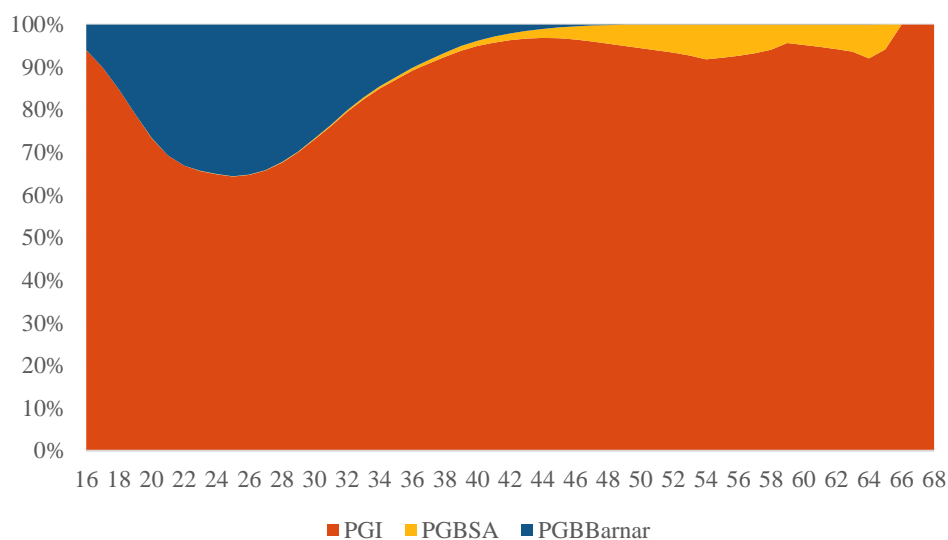
I nästa steg delar vi upp pensionsunderlaget ytterligare. Förutom uppdelningen i PGI och i PGB så delar vi upp PGB i två delar; barnår samt sjuk- och aktivitetsersättning. När vi studerar gruppen kvinnor i åldrarna 16–68 år (födda 1944–1948) framgår det tydligt vilken stor betydelse PGB har för kvinnors pensionsintjänande., se figur 6.2 nedan. Att barnår inte har lika stor betydelse för männens intjänande framgår av figur 6.3, där kan vi se att männens pensionsunderlag utgörs nästan helt av PGI fram till 40 års ålder.

PGB för sjuk- eller aktivitetsersättning har för både kvinnor och män en större betydelse under den senare delen av arbetslivet, än i yngre åldrar. Denna sort av PGB utgör en något högre andel av pensionsunderlaget för kvinnor än för män.

Sammanfattningsvis har skillnaderna mellan kvinnors och mäns pensionsintjänande uppkommit redan i unga år. Kvinnor har under alla år

haft en lägre genomsnittlig PGI än män och skillnaderna ökade avsevärt under de så kallade barnåren, det vill säga i 24–42 års ålder. Skillnaderna mellan kvinnors och mäns pensionsintjänande har dock i viss utsträckning kompenseras av att kvinnor i dessa åldrar har fått PGB i större utsträckning än män. PGB har haft stor betydelse för pensionsintjänandet för samtliga årskullar kvinnor men betydelsen har varit större för de äldre födelseårgångarna.

Figur 6.2: Pensionsunderlagets olika delar i procent, för kvinnor i åldrarna 16–68 år födda 1944–1948

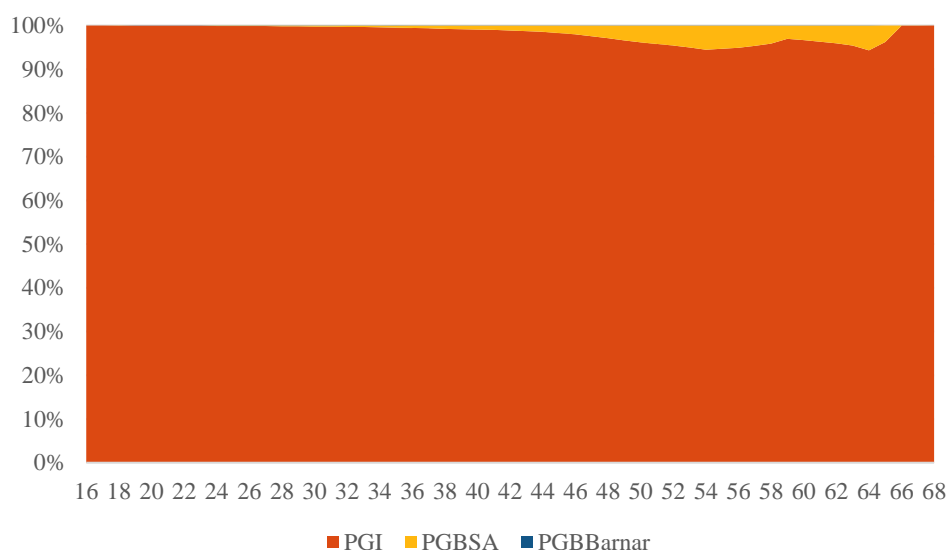

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata. I dataunderlaget till figuren ingår samtliga individer som omfattas av pensionssystemet, oberoende av bosättningsland, men givet att de har ett intjänande till inkomstpensionen som är större än 0 kronor.

Not 1: PGI står för pensionsgrundande inkomst, PGBSA står för pensionsgrundande belopp för sjuk- och aktivitetsersättning och PGBBarnar står för pensionsgrundande belopp för barnår.

Not 2: Respektive belopp utgör en viss andel av pensionsunderlaget för kvinnor och summerar tillsammans 100 procent.

Figur 6.3: Pensionsunderlagets olika delar i procent, för män i åldrarna 16–68 år födda 1944–1948

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata. I dataunderlaget till figuren ingår samtliga individer som omfattas av pensionssystemet, oberoende av bosättningsland, men givet att de har ett intjänande till inkomstpensionen som är större än 0 kronor.

Not 1: PGI står för pensionsgrundande inkomst, PGBSA står för pensionsgrundande belopp för sjuk- och aktivitetsersättning och PGBBarnar står för pensionsgrundande belopp för barnår.

Not 2: Respektive belopp utgör en viss andel av pensionsunderlaget för män och summerar tillsammans 100 procent.

6.2. Trender i intjänandet till inkomstpensionen för årskullarna 1944–1993

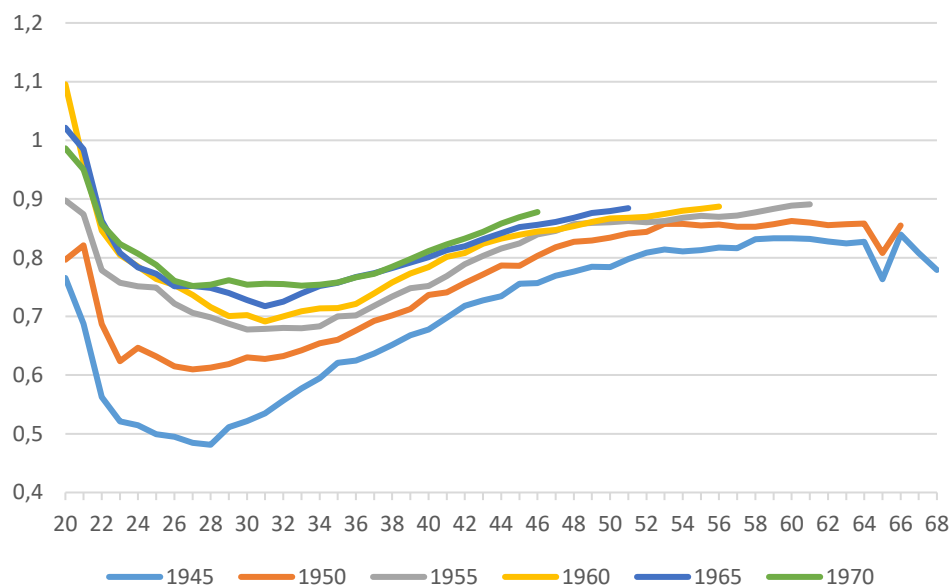
I avsnittet belyser vi trender i kvinnors och mäns intjänande till inkomstpensionen och här representeras intjänandet av PGI. Trenderna visar hur kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga PGI har utvecklats över tid, vid givna åldrar samt för vissa av årskullarna 1945–1990. I bilaga 7 finns motsvarande trender för kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsunderlag (det vill säga medelvärdet för summan av PGI och PGB).

6.2.1. PGI för var femte årskull vid olika åldrar

Vi visar kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga PGI för födda 1945–1970 i figur 6.4 nedan och motsvarande för födda 1975–1990 i figur 6.5. Det har skett stora förändringar över tid, särskilt mellan dem födda 1945, 1950 och 1955. Den största skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga PGI har sjunkit från drygt 50 procent för födda 1945 till 25

procent för födda 1970, samtidigt har åldern för när gapet i PGI är som störst ökat från 28 år till 33 år för samma årskullar.

Figur 6.4 Kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsgrundande inkomster, i åldrarna 20–68 år för sex årskullar 1945–1970

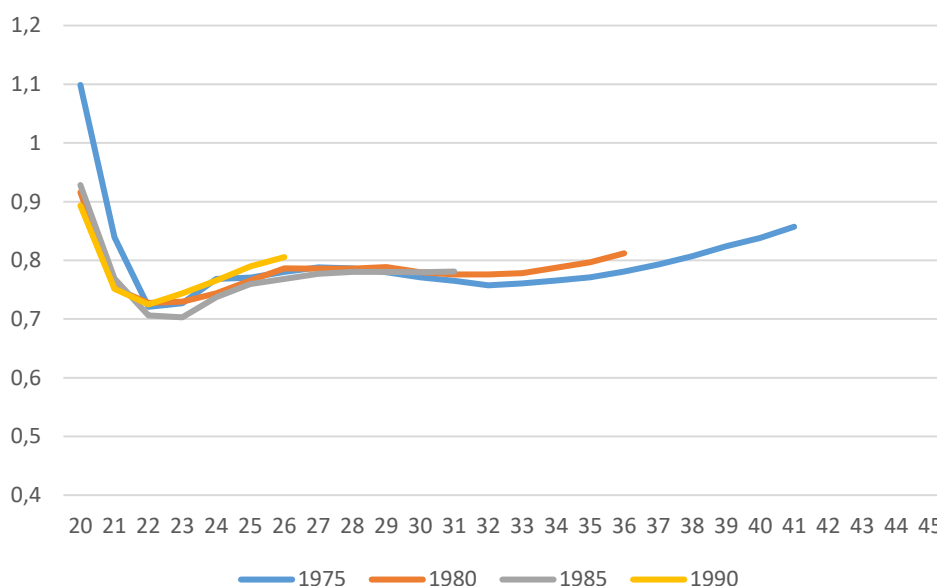
Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal. I dataunderlaget till figuren ingår samtliga individer som omfattas av pensionssystemet, oberoende av bosättningsland, men givet att de har ett intjänande till inkomstpensionen som är större än 0 kronor.

Not 1: Kvoten på y-axeln beräknas enligt följande: kvinnors genomsnittliga PGI/mäns genomsnittliga PGI. När kvoten = 1 är de genomsnittliga värdena lika för kvinnor och män.

Not 2: Varje linje i figuren representerar en av följande sex årskullar: 1945, 1950, 1955, 1960, 1965 respektive 1970.

En jämförelse mellan de äldre årskullarna (1945–1970) i figur 6.4 ovan och de yngre födelseårgångarna (1975–1990) i figur 6.5 nedan, visar att mönstret i kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga PGI har ändrats något bland de yngre årskullarna. Det finns fortfarande en svacka i kvoten men den är som lägst i 22–23-årsåldern, därefter stiger den. Det betyder att könsskillnaden i PGI är som störst i dessa åldrar för att sedan minska. En ny svacka uppkommer kring 32 års ålder. Ingen av dessa svackor är lika djup som bland de äldre årskullarna (1945–1970). Det betyder att könsskillnaden är mindre bland de yngre. Exempelvis är skillnaden mellan kvinnors och mäns PGI för födda 1980 drygt 22 procent vid 32 års ålder.

Figur 6.5 Kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsgrundande inkomst, i åldrarna 20–45 år för fyra årskullar 1975–1990

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal. I dataunderlaget till figuren ingår samtliga individer som omfattas av pensionssystemet, oberoende av bosättningsland, men givet att de har ett intjänande till inkomstpensionen som är större än 0 kronor.

Not 1: Kvoten på y-axeln beräknas enligt följande: kvinnors genomsnittliga PGI/mäns genomsnittliga PGI. När kvoten = 1 är de genomsnittliga värdena lika för kvinnor och män.

Not 2: Varje linje i figuren representerar en av följande fyra årskullar: 1975, 1980, 1985, respektive 1990.

Motsvarande figurer 6.4 och 6.5 för kvoten av kvinnors och mäns pensionsunderlag finns i bilaga 7, se figurerna B7.2 och B7.3. Även här är det tydligt att PGB har haft större betydelse i att minska könsskillnader i pensionsintjänandet bland de äldre årskullarna än bland de yngre. För årskullarna 1945, 1950 och 1955 sjönk den största skillnaden från 30 procent till 22 procent. Samtidigt krympte åldersspannet för när skillnaden är som störst från 32–38 år till 34–35 år. En jämförelse med de yngre födelseårgångarna 1975–1990 visar att PGB har reducerat skillnaderna i pensionsintjänandet även bland de yngre. Könsskillnaden bland dem är cirka 10–20 procent.

6.2.2. PGI vid given ålder för årskullar 1944–1993

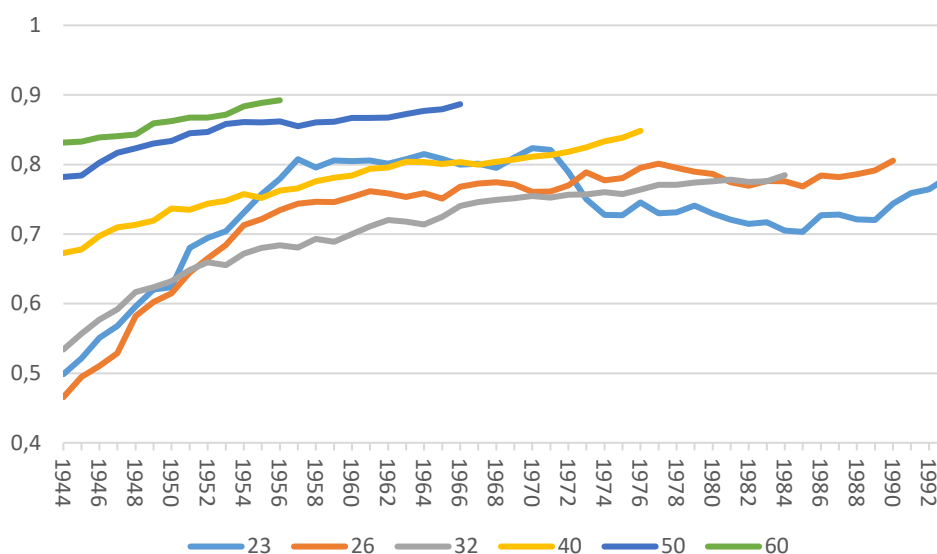
De förändringar i trenderna för skillnaden i kvinnors och mäns intjänande till pension som vi visar i det föregående avsnittet visas på ett annat sätt i figur 6.6 nedan, som visar kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga PGI för samtliga årskullar 1944–1993 vid åldrarna 23 år, 26 år, 32 år, 40 år, 50 år respektive 60 år.

För åldrarna 32 år och äldre stiger kvoten trendmässigt, det vill säga att intjänandegapet är lägre bland de yngre än bland de äldre årskullarna vid en

given ålder. Likaså är könsskillnaden i PGI mindre bland dem som är i 50- och 60-års ålder än för dem som är 32 år och 40 år. I åldrarna 23 år respektive 26 år är mönstret mer komplext.

Sammanfattningsvis så visar figur 6.6 att skillnaden mellan kvinnors och mäns PGI generellt är mindre bland yngre årskullar, vid en given ålder, men med undantag för 23 års ålder. Undantaget kan bero på att det är fler kvinnor bland de yngre årskullarna som har valt att studera i den åldern, jämfört med äldre årskullar kvinnor. Figur 6.6 visar också att könsskillnaden i PGI är mindre bland de åldrar som har lämnat småbarnsåren bakom sig.

Figur 6.6 Kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsgrundande inkomst, vid valda åldrar för samtliga årskullar 1944–1993

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal. I dataunderlaget till figuren ingår samtliga individer som omfattas av pensionssystemet, oberoende av bosättningsland, men givet att de har ett intjänande till inkomstpensionen som är större än 0 kronor.

Not: Y-axeln visar genomsnittlig pensionsgrundad inkomst för kvinnor/genomsnittlig pensionsgrundad inkomst för män. X-axeln visar födelseår. Linjerna i figuren visar den genomsnittliga PGI-kvoten vid de givna åldrarna 23–60 år, beroende på individens födelseår.

Figur 7.4 i bilaga 7 visar motsvarande trender för kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsunderlag (som i figur 6.6 ovan). När vi inkluderar PGB i pensionsintjänandet minskar könsskillnaderna. Det är tydligast i åldrarna 23–40 år, det vill säga under småbarnsåren, men PGB reducerar könsskillnaderna i samtliga årskullar.

6.3. Trender i pensionsbehållningar

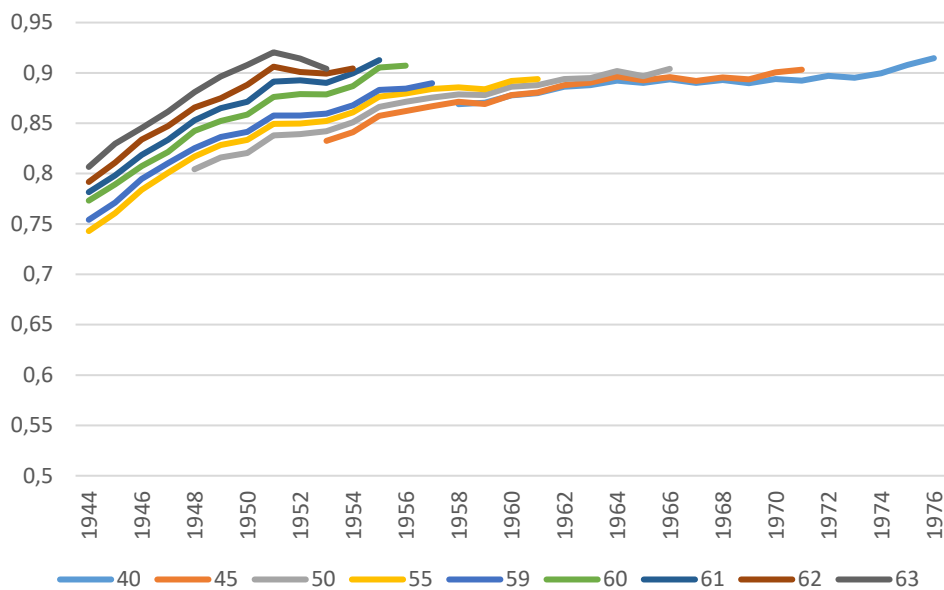
Kvinnors och mäns årliga intjänande till inkomstpensionen summeras till en pensionsbehållning för varje individ. Pensionsbehållning speglar alltså det samlade värdet av intjänandet. I detta avsnitt belyser vi trender i pensionsbehållningen för inkomstpensionen, för årskullar 1944–1976.

Som vi har sett tidigare i rapporten är skillnaderna i de årliga pensionsunderlagen, mellan kvinnor och män, som störst i 30- och 40-årsåldern (småbarnsåren). I högre åldrar ligger kvinnors intjänande till inkomstpensionen närmare männens. Vi kan därför förvänta oss att kvinnors genomsnittliga pensionsbehållning, som andel av männens genomsnittliga pensionsbehållning, dels är under 100 procent och dels ökar med åldern för en given årskull. Figur 6.7 nedan bekräftar att så är fallet. (Den genomsnittliga pensionsbehållningen ett visst år är beräknad för samtliga som har en positiv pensionsbehållning det året.)

Fram till och med 59 års ålder är behållningen helt bestämd av intjänandehistoriken och de årliga värdeökningarna. Från och med 60 års ålder är de genomsnittliga beloppen också beroende av vilka individer som väljer att ta ut sin inkomstpension, eftersom fastställd behållning omvandlats till pension vid pensioneringen.¹⁶

¹⁶ Inkomstpensionen kan tas ut tidigast från 61 års ålder. Det finns en eftersläpning i senast fastställd pensionsbehållning med cirka 2 år eftersom fastställandet baseras på den senaste inkomsttaxeringen. Det innebär att vid 61 års ålder avser den senast fastställda pensionsbehållningen i allmänhet individens intjänande till och med 59 års ålder. När individen börjar ta ut inkomstpension omvandlas pensionsbehållningen till pension och behållningen finns inte längre kvar. Det innebär att om individen har en pensionsbehållning vid slutet av 60-årsåret så innehåller den bara pensionsrätter som har fastställts efter pensioneringen.

Figur 6.7 Kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsbehållningar för inkomstpension, vid vissa åldrar för årskullar 1944–1976

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal. I dataunderlaget till figuren ingår samtliga individer som omfattas av pensionssystemet, oberoende av bosättningsland, men givet att de har ett intjänande till inkomstpensionen som är större än 0 kronor.

Not 1: Pensionsbehållningen för inkomstpensionen utgörs av summan av intjänade pensionsrätter (som baseras på bland annat 16 procent av summan pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp) med tillägg för årlig värdetförändring av behållningen. Behållningen indexeras med inkomstindex (när balanseringen är aktiverad indexeras behållningen med balansindex). *Not 2:* Y-axeln visar kvoten mellan kvinnors genomsnittliga pensionsbehållning för inkomstpension och männens genomsnittliga pensionsbehållning för inkomstpension, bland de kvinnor och män som har en pensionsbehållning. Vid kvotvärdet 1 har kvinnor och män lika stora genomsnittliga pensionsbehållningar.

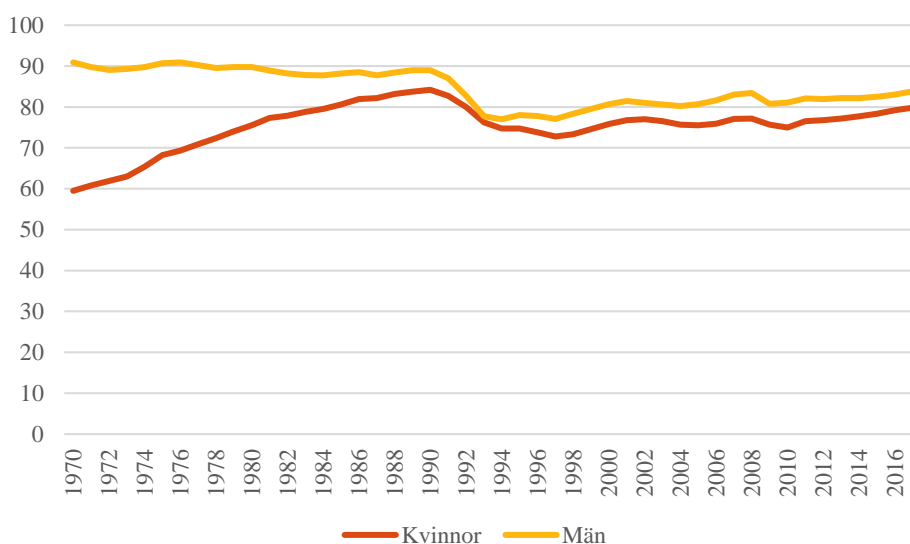
7. Ett ojämnt arbetsliv ger pensionsgap

Våra resultat visar att det är nivån på pensionsintjänandet som är den viktigaste orsaken till skillnader mellan kvinnors och mäns inkomstpensioner. Resultaten visar också att de minskade könsskillnaderna i inkomstpensionen över tid beror på bland annat ändrad sammansättning av kvinnors och mäns pensionsintjänande. Hur mycket kvinnor och män får i inkomstpension beror i huvudsak på hur mycket individen har arbetat, både i antal år, om det har varit heltid eller deltid, och till vilken lön. För att få en bättre förståelse för könsgapet i inkomstpensionen och för hur gapet har utvecklats över tid beskriver vi i detta kapitel utvecklingen av sysselsättning, arbetstid och lön, från 1970-talet och framåt, uppdelat på kvinnor och män.

7.1. Sysselsättning

Ett skäl till att kvinnor har lägre (genomsnittliga) inkomstgrundande pensioner än män är att kvinnor i högre grad har stått utanför arbetsmarknaden, se figur 7.1 nedan. Könsskillnaderna i sysselsättningsgraden har minskat betydligt sedan 1970-talet, beroende i första hand på att sysselsättning bland kvinnor ökade kraftigt fram till den ekonomiska krisen i början av 1990-talet. Under samma period sjönk sysselsättningen något bland män.

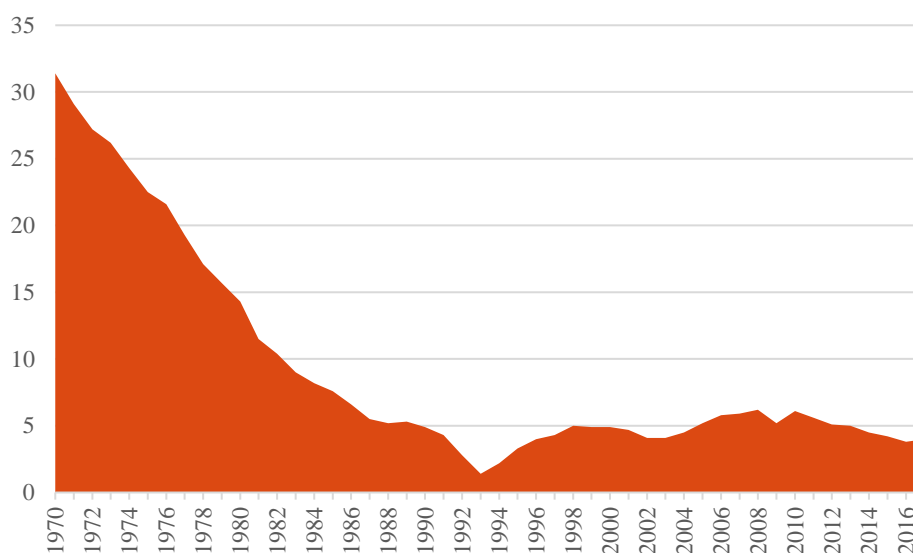
Figur 7.1: Kvinnors och mäns sysselsättningsgrad under perioden 1970–2017, i procent för åldersgruppen 20–64 år

Källa: SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) 1970–2017.

Utvecklingen i figur 7.2 nedan visar att sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män i åldrarna 20–64 år har minskat betydligt över tid, från 31 procent 1970 till 4 procent 2017.

Figur 7.2: Skillnad i sysselsättningsgrad mellan män och kvinnor under perioden 1970–2017 i åldrarna 20–64 år, procent

Källa: SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) 1970–2017.

Not. Skillnaden motsvarar mäns sysselsättningsgrad (i procent) minus kvinnors sysselsättningsgrad (i procent).

Under de senaste 50 åren har flera lagändringar gjorts för att möjliggöra och uppmuntra kvinnor att arbeta utanför hemmet. Några av de ändringar som allmänt anses ha haft betydelse för kvinnors ökade sysselsättningsgrad är avskaffandet av kvinnolöner på 1960-talet, avskaffandet av sambeskattningen 1971, och införandet av föräldraförsäkring (ersatte den tidigare moderskapsförsäkringen) 1974. Föräldraförsäkringen innebar att män fick samma rätt som kvinnor att vårda barn. Samma år blev det olagligt att avskeda någon på grund av graviditet. Lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män kom 1979 och innebar ett förbud mot könsdiskriminering vid anställningstillfället, vid befordran och när det gäller arbetsvillkor. Ett år senare, 1980, tillkom havandeskapspenning för kvinnor med fysiskt krävande arbete och det gav möjlighet att stanna hemma under slutet av graviditeten. Under 1990-talet ersattes lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet av jämställdhetslagen (1992) och en örönmärkt föräldramånad för vardera föräldern infördes (1995). Ett ytterligare steg för att öka jämställdheten på arbetsmarknaden infördes en jämställdhetsbonus 2008. Bonusen ger skatteavdrag till föräldrar som delar lika på föräldrapenningdagarna.

7.2. Arbetstid

Att arbeta heltid, det vill säga mer än 35 timmar per vecka, är norm på svensk arbetsmarknad för både kvinnor och män. Av de som förvärvsarbetade 2016 arbetade 84 procent heltid. Andelen deltidsarbete uppgick samma år till 15,9 procent (Svenskt näringsliv, 2017).¹⁷

Kvinnors arbetskraftsdeltagande har ökat under de senaste 45 åren och sammansättningen av andelen heltids- och deltidsarbetande har också förändrats under perioden. Närmare 40 procent av alla kvinnor i åldrarna 20–64 år arbetade heltid 1970 och motsvarande andel uppgick till drygt 50 procent 2015. Andelen kvinnor som arbetade deltid ökade fram till 1990-talet och uppgick då till drygt 30 procent av alla kvinnor i åldersgruppen 20–64 år, för att sedan minska (eller omvandlas till heltidsarbete) till omkring 25 procent 2015. Den långa deltiden, det vill säga 20–34 timmar, utgjorde cirka 20 procent 1970, cirka 30 procent 1990 och drygt 20 procent 2015. Den korta deltiden, det vill säga 1–19 timmar, har legat relativt konstant kring 2 procent de senaste 25 åren.¹⁸

Andelen heltidsarbetande män i åldrarna 20–64 år har minskat under de senaste 45 åren, från cirka 90 procent 1970 till cirka 70 procent under krisåren i början på 1990-talet. Andelen heltidsarbetande män har fortsättningsvis legat kring 70 procent. Andelen män som arbetar deltid har ökat från ett par procent 1970 till kring 10 procent 2015.¹⁹

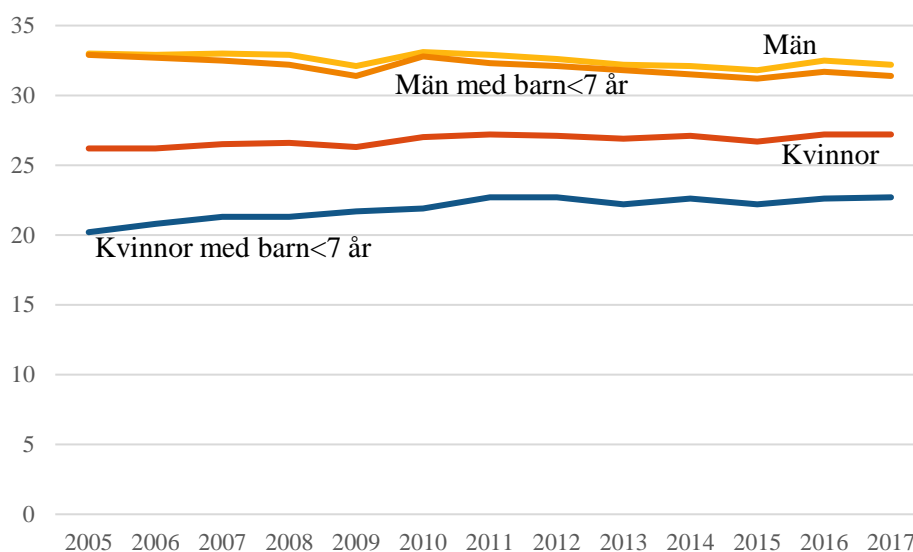
Figur 7.3 nedan visar utvecklingen av arbetad tid per vecka sedan 2005 och vi ser att kvinnor har arbetat deltid i större utsträckning än män. Kvinnor med små barn har jobbat deltid i större utsträckning än övriga kvinnor. Det är endast en marginell skillnad i arbetstid mellan grupperna män med respektive utan små barn. Över tid har kvinnorna ökat sin arbetstid från cirka 26 till 27 arbetade timmar per vecka och gruppen ”kvinnor med barn yngre än 7 år” har ökat antalet arbetstimmar från cirka 20 till 23 timmar per vecka. Männen har däremot minskat sin arbetstid från cirka 33 till 32 timmar per vecka och gruppen ”män med barn yngre än 7 år” har minskat antalet arbetstimmar från 33 till närmare 31 timmar per vecka.

¹⁷ Svenskt näringsliv baserar sina uppgifter på SBC:s Undersökningar av levnadsförhållanden (ULF/SILC). Uppgifterna avser förvärvsarbetande 16–64 år enligt SCB:s mått av heltid/deltid i ULF/SILC, som baseras på personer som själva anger arbete som primär sysselsättning medan SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU) har ett bredare mått där alla som genomförde minst en timmes arbete under referensveckan ingår.

¹⁸ Svenskt näringsliv (2017) och SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU) 1970–2015. SCB:s statistik visar arbetskraftstillhörighet och avser samtliga kvinnor i åldrarna 20–64 år, därför summerar inte andelarna hel- och deltidsarbete till 100 procent.

¹⁹ Svenskt näringsliv (2017) och SBC:s Arbetskraftsundersökningar (AKU) 1970–2015. SCB:s statistik visar arbetskraftstillhörighet och avser samtliga män i åldrarna 20–64 år, därför summerar inte andelarna hel- och deltidsarbete till 100 procent.

Figur 7.3: Faktisk arbetad tid per sysselsatt person i åldrarna 15-74 år under perioden 2005–2017, antal timmar per vecka för kvinnor och män

Källa: SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU) 2005–2017.

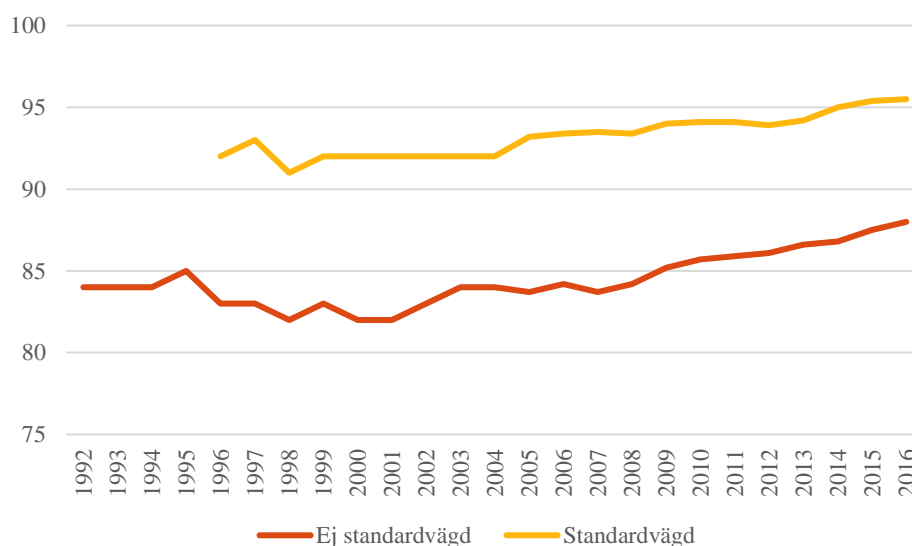
7.3. Lön

Kvinnor tjänar i genomsnitt mindre än män även om skillnaden har minskat över tid. Kvinnors lön som andel av männens lön var cirka 84 procent i början på 1990-talet och 88 procent 2016 (i åldersgruppen 15–74 år), se den *nedre* linjen i figur 7.4 nedan. Det betyder att det ojusterade lönegapet har minskat från 16 procent till 12 procent.

En stor del av skillnaderna kan förklaras av kvinnors och mäns olika val avseende utbildning, yrke, vilken sektor på arbetsmarknaden som hon eller han är verksam i och av åldersfördelningen. Kontrollerar man för dessa faktorer så minskar skillnaderna, se den *övre* linjen (standardvägd) i figur 7.4. Att löneskillnaden krymper efter standardvägningen beror framförallt på att kvinnor och män arbetar inom olika yrken med olika lönelägen. Det är vanligare att kvinnor jobbar i yrken som ligger i de lägre löneskikten (Medlingsinstitutet, 2016).²⁰ Standardvägningen baseras på heltidslön.

²⁰ Medlingsinstitutets beräkningar baseras på SCB:s lönsstrukturstatistik och i den redovisas månadslöner och deltidslöner räknas om till heltidslöner.

Figur 7.4: Kvinnors lön som andel av mäns lön under perioden 1992–2016, procent

Källa: SCB och Medlingsinstitutet (2016).

Not 1: Medlingsinstitutets beräkningar baseras på SCB:s lönestrukturstatistik. I den redovisas månadslöner för heltid, eventuell deltidslön räknas om till heltidslön för ökad jämförbarhet mellan lönerna. *Not 2:* Genom så kallad standardvägning tas hänsyn till faktor som ålder, yrke, sektor, utbildning och arbetstid. Syftet är att göra en mer genomarbetad jämförelse mellan kvinnor och mäns löner. *Not 3:* Den ej standardvägda tidserien sträcker sig från 1992 till 2016 medan den standardvägda är för åren 1996–2016.

Kvinnor arbetar i större utsträckning deltid än män, ungefär 22 procent av de förvärvsarbetande kvinnorna jobbade lång eller kort deltid 2017.

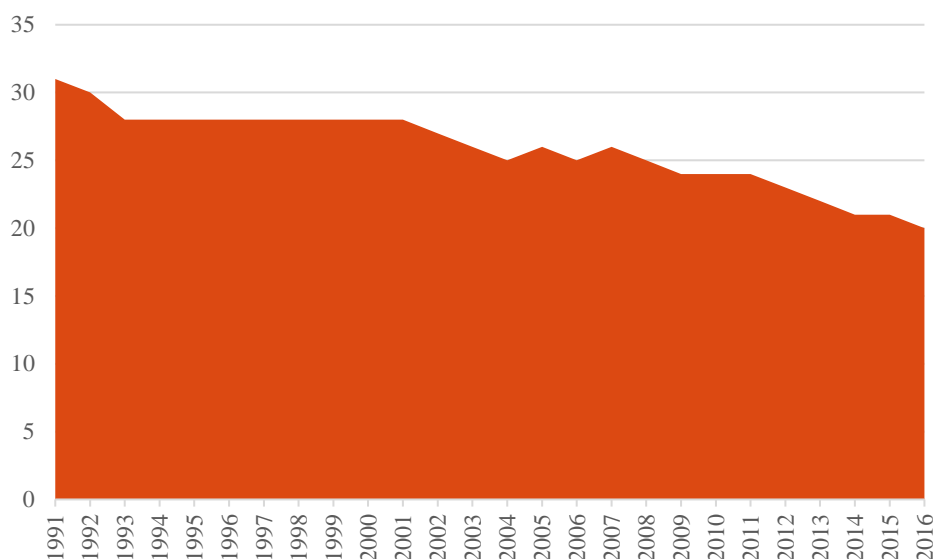
Motsvarande andel män var 9 procent.²¹ Om man i stället för heltidslön tittar på skillnaden i total löneinkomst, det vill säga den lön som faktiskt betalas ut varje månad (och som baseras på hur mycket man arbetat), är skillnaden mellan kvinnor och män betydligt större, se figur 7.5 nedan. Skillnaden har minskat under perioden från drygt 30 procent till cirka 20 procent 2016.

En skillnad på 25 procent innebär att genomsnittskvinnan när hon går i pension har tjänat ungefär 3,6 miljoner kronor mindre än genomsnittsmannen.²²

²¹ Källa är SCB:s AKU 2017. https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Temaomraden/Jamstallldhet/Indikatorer/Ekonomisk-jamstallldhet/Tillgang-till-arbete/Befolkningen-2064-ar-i-och-utanfor-arbetskraften-2017/

²² Räkneexemplet är hämtat från SOU (2015:50) och baseras på 40 års intjänandetid.

Figur 7.5: Skillnader i inkomster mellan kvinnor och män, i åldrarna 20–64 år under perioden 1992–2016, i procent

Källa: SCB:s inkomststatistik 1991–2016, avseende sammanräknad förvärvsinkomst för boende i Sverige den 31/12.

Not: I sammanräknad förvärvsinkomst består av inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. I inkomst av tjänst ingår förutom löneinkomst även inkomst från pension, sjukpenning och andra skattepliktiga ersättningar från försäkringskassan.

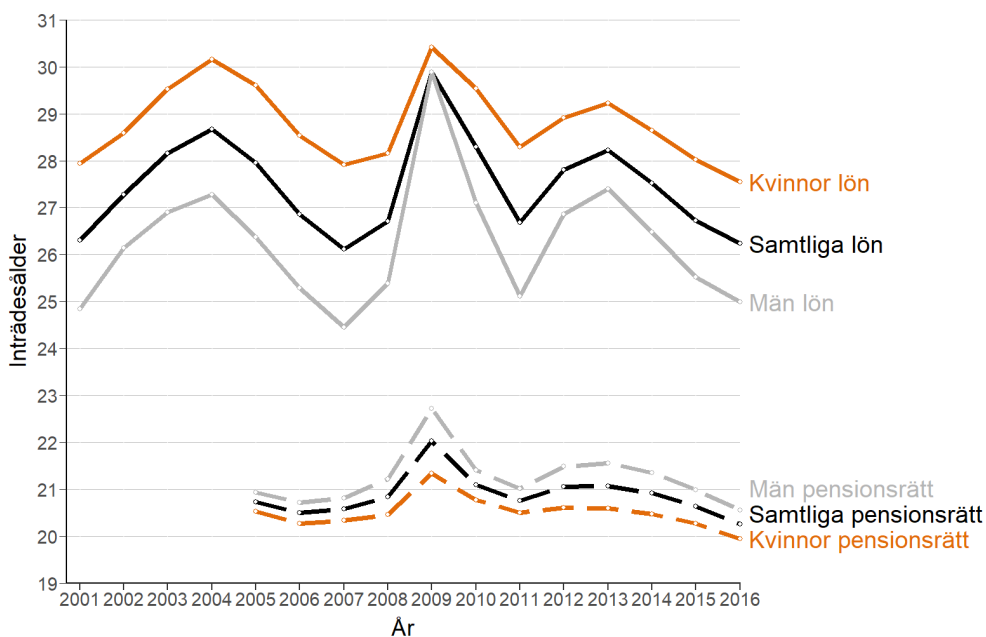
7.4. Skillnader i in- och utträdesåldrar i pensionsintjänande²³

7.4.1. Inträdesåldrar i lönearbete och pensionsintjänandet

Inträdesåldern i lönearbete har stigit under de senaste 40 åren samtidigt som den har minskat något under senare år, figur 7.6 visar utvecklingen för 2001–2016. Vi ser att inträdesåldern för pensionsintjänandet också har minskat något under senare år. Genomsnittsåldern för inträde i lönearbete har för 2016 beräknats till 26,2 år, medan inträdet i pensionsintjänandet är beräknat till 20,3 år. Kvinnor har i snitt 2,5 år *högre* inträdesålder i lönearbete och 0,7 år *lägre* inträdesålder i pensionsintjänande, i jämförelse med män. Ett skäl till dessa skillnader är att kvinnor i större utsträckning studerar, det senarelägger lönearbete samtidigt som det ger pensionsrätt för studier. Att kvinnor i större utsträckning får pensionsrätt för barnår (i stället för att ha förvärvsinkomster) bidrar också till skillnaden mellan könen (Pensionsmyndigheten 2018).

²³ I detta avsnitt är måtten baserade på tvärsnittsdata och årsuppgifter.

Figur 7.6 Kvinnors och mäns inträdesåldrar i lönearbete och i pensionsrättsintjänandet, i genomsnitt

Källa: Pensionsmyndigheten (2018).

Not 1: Beräkningarna är registerbaserade beräkningar som baseras på individuppgifter om inkomst av lön och intjänande av pensionsrätter. *Not 2:* Åldern för pensionsintjänandet mäter inte den ålder då personerna faktiskt tjänar in den första pensionsrätten eller har en lön över 2 inkomstbasbelopp. En person som lönearbetar kontinuerligt mellan åldern 20 och 65 men uppbär föräldrapenning under 2 kalenderår i 35-årsålderna kommer att få inträdesåldern 22 år för lönearbete och inte 20 år. Andelen som arbetar i mitten av arbetslivet har följaktligen lika stor påverkan på inträdesåldern som andelen i början av arbetslivet har.

7.4.2. Utträdesålder från lönearbete och från pensionsintjänande samt pensionsålder

Utträdesåldern ur lönearbete har för 2016 beräknats till 62,9 år medan *utträdet ur pensionsintjänande* ligger på 66,4 år. I båda fallen är det den högsta åldern som uppmäts sedan mätperiodens start 2001 (Pensionsmyndigheten 2018). Den långsiktiga trenden är stigande för båda måtten och förklaras av att alltfler arbetar längre upp i åldrarna. Skillnaden i utträdesålder (ur lönearbete) mellan kvinnor och män har varierat under perioden, men män har oftast haft en högre utträdesålder (ur lönearbete). År 2016 var männens utträdesålder (ur lönearbete) drygt 63 år medan kvinnornas var drygt 62 år. Kvinnor har en marginellt högre ålder för utträde ur pensionsintjänandet, i jämförelse med män. (Pensionsmyndigheten 2018).

Historiskt har den genomsnittliga *pensionsåldern* varit högre bland män än bland kvinnor. Under den senaste tioårsperioden har både kvinnor och män valt att arbeta högre upp i åldrarna, men ökningstakten har varit högre bland

kvinnor, och medelpensioneringsåldern var drygt 64 år för båda könen 2017 (Pensionsmyndigheten 2018).

7.5. Ett ojämnt arbetsliv

Det finns stora brister i jämställdhet avseende kvinnors och mäns möjligheter att komma in på arbetsmarknaden och i näringslivet, att stanna kvar och utvecklas i arbetslivet och att kunna kombinera arbete och familjeliv (SOU 2015:50).

Totalt sett arbetar män och kvinnor ungefär lika många timmar i veckan, men män förvärvsarbetar i större utsträckning än kvinnor. Kvinnor i sin tur lägger fler timmar på obetalt hemarbete. Det betyder att män får betalt för en större del av det totala arbetet de utför, medan kvinnor ägnar mer tid åt oavlönat arbete. Ungefär trettio procent av de förvärvsarbetande kvinnorna och tio procent av männen arbetar deltid. Vanligast för både kvinnor och män är låg deltid, det vill säga 20–35 timmar i veckan (2015:50).²⁴

Segregeringen på arbetsmarknaden är stor och är både horisontell och vertikal (SOU 2015:50). Enkelt uttryckt handlar det om att kvinnor och män arbetar i olika sektorer och yrken och att de dessutom har olika positioner även om de befinner sig i samma sektor och yrke.²⁵ Män har oftare ledande positioner.

Deltidsarbete påverkar den framtida pensionsinkomsten negativt eftersom den som arbetar färre timmar i månaden har ett lägre intjänande till både allmän pension och tjänstepension. En låg inkomst ger också minskad möjlighet att kunna pensionsspara privat. Deltidsarbete får även indirekta och negativa konsekvenser för lönen och för möjligheten att göra karriär (Konjunkturinstitutet 2012).²⁶

Deltidsarbete under en begränsad period påverkar lön och karriär i en relativt begränsad omfattning, men kvinnor med barn arbetar ofta deltid under långa perioder. (SOU 2015:50). Mäns benägenhet att arbeta deltid påverkas däremot inte alls av om de har barn eller inte. Kvinnors arbetstid

²⁴ Den vanligaste orsaken till deltidarbete för både kvinnor och män är enligt Statistiska centralbyrån (SCB) att "lämpligt heltidsarbete saknas". Därefter följer för kvinnor "vård av barn", medan män anger "studier" som den näst vanligaste orsaken till deltidarbete (SOU 2015:50).

²⁵ Slutbetänkandet visar att yrkessegregeringen i Sverige är hög. Endast 14 procent av alla anställda kvinnor och 13 procent av alla anställda män befinner sig i ett yrke med jämn könsfördelning, det vill säga inom intervallet 40–60 procent av vardera könet. Ett annat sätt att mäta yrkessegregering är att titta på hur stor del av arbetskraften som skulle behöva byta yrke för att uppnå en jämn könsbalans på arbetsmarknaden i stort. I Sverige skulle drygt 50 procent av alla som arbetar behöva byta yrke för att yrkessegregeringen skulle försvinna. Segregeringen mellan sektorer på arbetsmarknaden är också tydlig.

²⁶ Det betyder att de som arbetar deltid riskerar att få en lägre tim- eller månadslön än de som arbetar heltid med samma arbetsuppgifter. Dessutom innebär frånvaron från arbetet att deltidsanställda också riskerar att hamna på efterkälken när det gäller karriärmöjligheter, vilket i sin tur påverkar löneutvecklingen över tid.

minskar alltså när de får barn och mönstret etableras redan under föräldraledigheten (SOU 2015:50).²⁷

Ytterligare en viktig skillnad mellan kvinnors och mäns tid på arbetet är att kvinnor i större utsträckning än män är frånvarande på grund av sjukdom. Kvinnor arbetar ofta på arbetsplatser där den psykosociala arbetsmiljön är krävande. De har ofta människovårdande yrken eller serviceyrken (kontaktyrken) som kräver både engagemang och kompetens, samtidigt som de ekonomiska resurserna och inflytandet över den egna arbetssituationen ibland är begränsat. Att arbetsmiljön har betydelse för sjukskrivningarna framgår av att kvinnor och män som jobbar med samma arbetsuppgifter drabbas av arbetsrelaterade besvär i lika stor utsträckning (SOU 2015:50).²⁸ Samtidigt dör fler män än kvinnor på arbetet och män råkar också oftare ut för allvarliga arbetsplatsolyckor (SOU 2015:50).

Riksdagens utredningstjänst räknade år 2013 ut att om kvinnor skulle ha lika hög sysselsättningsgrad som män och arbeta lika många timmar, skulle Sveriges BNP öka med ungefär 358 miljarder kronor om året (SOU 2015:50).

Som Sjögren Lindquist och Säve-Söderbergh (2018) konstaterar är den viktigaste orsaken till skillnader mellan kvinnors och mäns pensionsinkomster, såväl idag som i framtiden, de stora skillnaderna mellan de båda könen i deras val av yrke och arbetstid. Det ojämställda ansvaret för barn, kvinnors kortare arbetsliv och högre ohälsotal förstärker också skillnaden i pensionen.

²⁷ Kvinnor är föräldralediga betydligt längre tid än män, och tar den största delen av ledigheten under barnets första två år. Under den perioden etableras det mönster som innebär att kvinnan i familjen tar huvudansvaret för det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Mönstret hänger kvar även sedan barnet har blivit äldre och börjat i förskolan och är en del av förklaringen till att kvinnor med barn arbetar deltid i större utsträckning än män (SOU 2015:50)

²⁸ Vad det beror på är inte helt klarlagt. Huvudansvaret för hem och barn hamnar dock på den som tar längst föräldraledighet. Eftersom det i en övervägande majoritet av fallen är kvinnor, är det också kvinnor som drabbas hårdast av dubbelarbete och stress när föräldraskap kombineras med förvärvsarbete (SOU 2015:50). Samtidigt spelar familjesituationen en viss roll. För kvinnor och män utan barn är skillnaderna i sjukfrånvaro små, men i samband med barnafödande och föräldraledighet ökar kvinnors frånvaro från arbetet på grund av sjukdom (SOU 2015:50).

Bilaga 1 Uppdraget

Pensionsgapets komponenter

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2018, har Pensionsmyndigheten i uppdrag att redovisa och kvantifiera hur olika intjänandehistorik bidrar till gapet mellan kvinnors och mäns inkomstgrundade pensioner.

1. Gapet ska mätas som den procentuella skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga pensioner.
2. Analysen ska göras utifrån empiriska uppgifter och faktorer som finns i Pensionsmyndighetens register. Delkomponenter som skulle kunna analyseras är exempelvis
 - a. In- och utträdesålder
 - b. Mellanliggande perioder utan pensionsgrundande inkomster
 - c. Perioder med ersättning för arbetslöshet
 - d. Sjukpenning och sjukersättning
 - e. Föräldrapenning och pensionsgrundande belopp för barnår.
3. Uppskattning av effekten av deltidsarbete bör också redovisas.
4. Resultatet ska visa hur de olika faktorerna bidrar till gapet i inkomstgrundad egen pension.

Redovisningen ska lämnas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast 30 november 2018.

Bilaga 2 Beräkningsfaktorer för inkomstpensionen

Regelverket för intjänandet till inkomstpension är fastställt i lag och är könsneutralt. Den matematiska funktionen för intjänandet är utförligt beskriven i *Orange rapport*, Pensionsmyndighetens årliga redovisning av pensionssystemet. Inom ramen för vår analys, i denna rapport, har vi enbart möjlighet att applicera en förenklad version av intjänandefunktionen (se avsnitt 4). I denna bilaga gör vi en översiktlig beskrivning av det faktiska regelverket.

I avsnitten nedan ger vi en allmän och förenklad beskrivning av dels intjänandet till inkomstpensionen och dels de delar som bestämmer inkomstpensionens storlek.

Generellt

Den årligt fastställda pensionsrätten visar hur mycket individen tjänade in till pensionssystemet under föregående år.²⁹ Pensionsrätterna är grunden för att beräkna pensionen. Inom inkomstpensionssystemet motsvarar den årligt intjänande pensionsrätten 16 procent av individens pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp,³⁰

(B2.1)

$$Pensionsrätt_t = 0,16 * (Pensionsgrundande inkomst_t + Pensionsgrundande belopp_t)$$

I ekvationen står t för intjänandeår.³¹

De pensionsrätter som individen har tjänat in under tidigare år, inklusive innevarande år, räknas årligen om med inkomstindex för att följa den allmänna löneutvecklingen i Sverige. (Om balanseringen i pensionssystemet är aktiverad räknas pensionsrätterna istället om med balansindex).

Livsinkomstprincipen i inkomstpensionssystemet innebär att individens samlade pensionsrätter för tidigare år till och med år n , ligger till grund för beräkningen av individens pensionskapital, den så kallade pensionsbehållningen,

²⁹ I detta avsnitt har vi fokus på inkomstpensionen och tar därför inte upp intjänandet till premiepensionen. Pensionsrätten för premiepensionen fastställs samtidigt som för inkomstpensionen. Före intjänandeår 1995 gick hela avgiften på 18,5 procent till inkomstpensionen.

³⁰ Pensionsrätt för pensionsgrundande belopp för barnår, studier och värnplikt kan vara latent så länge som det så kallade förvärvsvillkoret inte är uppfyllt. Avgiften för inkomstpensionen är då 18,5 procent istället för 16 procent.

³¹ Individer födda 1938–1953 omfattas av infasningsreglerna i det allmänna pensionssystemet. Dessa regler innebär att enbart tjugondelar av ekvation 1.3 tjänas in enligt det nya pensionssystemet. Infasningen ökar med en tjugondel för varje yngre årskull, till exempel tjänar de födda 1944 in 50 procent till det nya systemet och motsvarande andel för dem födda 1945 är 55 procent. Pensionsintjänande från och med 65 års ålder följer helt det nya pensionssystemet.

(B2.2)

$$Pensionsbehållning_n = \sum_{t \leq n} (Pensionsrätt_t * Justering_t)$$

I ekvationen står n för pensioneringstidpunkten. (För den som fortsätter att tjäna in till pensionen parallellt med pensionsuttagen sker andra men liknande omräkningar som tar hänsyn till den förskottsränta som fastställdes vid pensioneringen.) Varje år tillkommer arvsvinster för den årskull som individen tillhör och en årlig avgift dras för förvaltningskostnaden för inkomstpensionssystemet. Omräkningen med inkomstindex eller balansindex, arvsvinst och förvaltningskostnad ingår i termen $Justering_t$ i ekvation (3.2). För information om hur dessa faktorer beräknas, se *Orange rapport*.

För att bestämma det årligt utbetalda pensionsbeloppet delas pensionsbehållningen med ett så kallat delningstal. Delningstalet beräknas dels utifrån den förväntade återstående livslängden för den årskull individen tillhör och dels med förskottsräntan om 1,6 procent i inkomstpensionssystemet.

$$(B2.3) \quad Inkomstpension_n = \frac{Pensionsbehållning_n}{Delningstal_n}$$

När inkomstpension nybeviljas för en individ baseras beräkningarna av pensionens storlek på individens senast fastställda pensionsbehållning. Pensionsbehållningen uppdateras årligen vid årsskiftet för samtliga individer som omfattas av det allmänna pensionssystemet. Det innebär, för de individer som jobbar fram till första pensionsuttaget, att alla pensionsrätter inte ännu är fastställda när inkomstpensionen nybeviljas.

Pensionsbehållningen räknas om vid varje årsskifte, i takt med att nya pensionsrätter fastställs. Det sker även för de personer som fortsätter att arbeta och tjänar in till pensionen efter pensioneringen. De pensionsrätter som fastställs efter att individen påbörjat uttaget av pension ger i regel en något högre slutlig pension jämfört med den först framräknade pensionen.

Bilaga 3 Metod

I denna bilaga ger vi en övergripande beskrivning av Oaxaca-Blinders dekomponeringsmetod som vi applicerar för att kvantifiera i vilken utsträckning antalet år med pensionsintjänande, det genomsnittliga pensionsunderlagets storlek (per år) och pensionsålder har för betydelse för skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga inkomstpensioner. Själva resultaten av dekomponeringen redovisar vi i kapitel 5.2.1, och i bilaga 6.

Beskrivning av Oaxaca-Blinders dekomponeringsmetod³²

Med hjälp av Oaxaca-Blinders dekomponeringsmetod kan vi analysera skillnader i inkomstpension mellan kvinnor och män genom att göra en så kallad dekomponering av differensen av den genomsnittliga inkomstpensionen för respektive kvinnor och män. Metoden utgår från att skillnaden i inkomstpension mellan kvinnor och män beror på sammansättningsskillnader eller på oförklarade skillnader.³³

Sammansättningsskillnader följer av att kvinnor och män som grupper har olika fördelning av de faktorer som påverkar inkomstpensionen. Vi återkommer längre fram med en beskrivning av de oförklarade skillnaderna.³⁴

Dekomponeringen bygger på att en så kallad kontrafaktisk medelinkomstpension beräknas. Givet den beräkningen kan differensen av medelinkomstpensionen μ mellan kvinnor k och män m skrivas som:

$$\mu_m - \mu_k = \underbrace{\mu_m - \mu_k^c}_{\text{förklarad}} + \underbrace{\mu_k^c - \mu_k}_{\text{oförklarad}}$$

Där μ_k^c är den kontrafaktiska medelinkomstpensionen som hade uppmätts för kvinnor om det inte fanns några oförklarade skillnader i mellan kvinnors

³² Detta avsnitt baseras på den beskrivning av Oaxaca-Blinders dekomponering som Konjunkturinstitutet (2013) ger.

³³ Oaxaca-Blinder tog fram metoden för att analysera skillnader i löner mellan kvinnor och män. Metoden utgår från att skillnaden i lön mellan könen beror på *sammansättningsskillnader* och/eller på *prisskillnader*. *Sammansättningsskillnader* följer av att kvinnor och män som grupper har olika fördelning av lönepåverkande faktorer. Om exempelvis lön stiger med ålder och män har en högre medelålder än kvinnor kommer det att bidra till att män har en högre medellön än kvinnor. Prisskillnader följer av att de lönepåverkande faktorerna är prissatta olika för kvinnor och män. Om exempelvis mäns löner ökar med ålder i snabbare takt än kvinnors så kommer män att ha en högre medellön vid en given medelålder.

³⁴ I en analys av könsskillnader i lön skulle en eventuell prisskillnad vara en följd av att de lönepåverkande faktorerna är prissatta olika för kvinnor och män. I vårt allmänna pensionssystem är regelverket identiskt oberoende av kön. Det innebär att det inte kan finnas skillnader i prissättning avseende pensionspåverkande faktorerna. Däremot avspeglas eventuella skillnader i prissättning mellan kvinnors och mäns lönepåverkande faktorer, men könsskillnader i lönesättande faktorer kan inte förklaras av regelverket för den allmänna pensionen.

och mäns medelinkomstpension.³⁵ Den kontrafaktiska medelinkomstpensionen beräknas olika för den förklarande delen och för den oförklarade delen. I den förklarande delen antas parameterskattningarna för kvinnor vara identiska med parameterskattningarna för män. I övrigt i beräkningarna används medelvärdena för kvinnor för att beräkna den kontrafaktiska medelinkomstpensionen. Den förklarande delen visar alltså skillnaden mellan kvinnors och mäns medelinkomstpension baserat på respektive köns medelvärden av de förklarande variablerna. I den oförklarade delen baseras den kontrafaktiska beräkningen istället på kvinnors parameterskattningar och antagandet om att kvinnor har samma medelvärden som männen i de förklarande variablerna.

I en löneekvation anger den oförklarade delen vad löneskillnaden hade varit om den enda skillnaden mellan kvinnor och män varit prissättningen av de lönepåverkande faktorerna. När vi dekomponerar för att analysera skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomstpensioner så beror inte den oförklarade skillnaden på olika prissättning för kvinnor och män. I en ”fullständig” ekvationen för inkomstpensionen finns det ingen oförklarad skillnad mellan könen eftersom regelverket för inkomstpensionen är det samma för kvinnor och män. I våra skattade ekvationer för inkomstpensionen finns oförklarade skillnader och det beror på att vi använder oss av aggregerade variabler istället för variabler med hög detaljeringsgrad. Det inte är görligt och inte heller meningsfullt att inkludera alla faktorer med hög detaljeringsgrad i regressionsekvationerna för vår analys. Exempel på detaljeringsgrad som inte ingår i skattningarna är alla detaljer i infasningen av det nya pensionssystemet som berör årskullarna 1944–1948. Den oförklarade delen är alltså en effekt av att vi inte använder variabler med ”rätt” detaljeringsgrad.

Om den oförklarade skillnaden mellan kvinnor och män är relativt liten så kan det tolkas som att våra sammanfattande mått relativt väl fångar hur inkomstpensionen enligt det faktiska regelverket bestäms av intjänandet i alla dess detaljer. Det i sin tur innebär att vi kan uttala oss om den relativa betydelsen av våra förklaringsvariabler.

Dekomponering

Ekvation (B3.1) visar kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga inkomstpensioner:

$$(B3.1) \quad \overline{IP}_{kvot} = \frac{\overline{IP}^k}{\overline{IP}^m}$$

Där n står för tidpunkten medan k och m står för kvinnor respektive män.

³⁵ Alternativt kan det kontrafaktiska utfallet där män ersätts som kvinnor användas. Valet av kontrafaktiskt utfall är ett indexproblem som handlar om vilka priser, mäns eller kvinnors, som ska vara referens för dekomponeringen. När det gäller löneskillnader mellan kvinnor och män är det standard i litteraturen att välja mäns priser som referens.

Genom att ta logaritmen av kvoten kan de kommande skattningarna av parametrarna uttryckas i procentuella förändringar.

$$(B3.2) \quad \ln(\overline{IP}_{kvot}) = \ln(\overline{IP}^k) - \ln(\overline{IP}^m)$$

Vi kommer att använda en loglinjär ekvation i vår dekomponering av inkomstpensionen. Det innebär att det är differensen av medelvärdet av logaritmerad inkomstpension och inte medelvärdet av inkomstpensionen som dekomponeras.

Inför dekomponeringen skattar vi följande två ekvationer, en för varje kvinna och en för varje man:

$$(B3.3) \quad \overline{\ln P^k} = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 * \overline{\ln N^k} + \hat{\beta}_2 * \overline{\ln MedelPUsum^k} - \hat{\beta}_3 * \overline{\ln Pensions\ddot{a}lder^k} + \hat{\beta}_4 * \overline{DE65^k} + \varepsilon^k$$

$$(B3.4) \quad \overline{\ln P^m} = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 * \overline{\ln N^m} + \hat{\beta}_2 * \overline{\ln MedelPUsum^m} - \hat{\beta}_3 * \overline{\ln Pensions\ddot{a}lder^m} + \hat{\beta}_4 * \overline{DE65^m} + \varepsilon^m$$

Där IP står för individens månatliga inkomstpension medan k och m står för kvinnor respektive män. $\hat{\beta}_0$ är interceptet som mäter linjens nivåläge och de övriga $\hat{\beta}_{1...4}$ är parametrar som mäter storleken av en förändring för respektive variabel. ε står för feltermen.

N står för antal år med pensionsunderlag, det vill säga antal år med pensionsintjänande. $MedelPUsum$ är det genomsnittliga pensionsunderlaget per år, uttryckt i dagens inkomstnivå.

Pensionsunderlaget utgörs av summan av PGI och PGB, i kronor. Istället för att använda en variabel som representerar det aggregerade beloppet för pensionsunderlaget har vi valt att applicera det genomsnittliga pensionsunderlaget per år för att kunna göra följande uppdelning: $N * MedelPUsum$ = summan av alla årliga pensionsunderlag uppräknade till 2016 års inkomstnivå. Vi har gjort uppdelningen mellan N och $MedelPUsum$ för att bättre kvantifiera respektive variabels betydelse för könsskillnaden i inkomstpensionen.

$Pensions\ddot{a}lder$ är individens ålder vid första uttaget av hel inkomstpension och är en proxy för att fånga delningstalets effekt på pensionsutfallet. $DE65$ är en dummyvariabel som antar värdet 1 om individer fortsätter att tjäna in till inkomstpensionen från och med 65 års ålder, i annat fall antar variabeln värdet 0. Skälet till att inkludera denna dummyvariabel är att fånga effekten av att intjänandet efter 65 års i sin helhet sker till inkomstpension (och inte till någon del till tilläggspension).

Vi skattar även det kontrafaktiska utfallet $\overline{\ln IP^c}$ som är det medelutfall som kvinnor haft om de haft mäns regressionskoefficienter.

Oaxaca-Blinder-dekomponering

Blinder-Oaxaca dekomponeringen kan beräknas antingen som i ekvation (B3.5) eller i (B3.6) nedan. Notera att beräkningen i den första ekvationen baseras på parameterskattningar för män och på medelvärden för kvinnor medan beräkningen i den andra ekvationen baseras på skattade parametrar för kvinnor och medelvärden för män.

$$(B3.5) \quad \overline{\ln P^k} - \overline{\ln P^m} = \underbrace{\hat{\beta}_i^m \Delta \bar{X}_i}_{\text{förklarad}} + \underbrace{\Delta \hat{\beta}_0 + \Delta \hat{\beta}_i \bar{X}_i^k}_{\text{oförklarad}},$$

Där $\Delta \beta_0$ är skillnaden i intercepten mellan kvinnor och män, $\Delta \bar{X}_i = \bar{X}_i^k - \bar{X}_i^m$ visar skillnaden mellan kvinnors och mäns medelvärde av förklarande variabler och $\Delta \beta_i = \beta_i^k - \beta_i^m$ står för skillnaden mellan respektive skattad parameter för kvinnor och män i ekvation (B3.3) och (B3.4) ovan.

Den del i dekomponeringen som är relevant inom ramen för vårt uppdrag är $\beta_i^m \Delta \bar{X}_i$ (eller $\beta_i^k \Delta \bar{X}_i$), det vill säga den del som förklaras av att kvinnor och män har olika medelvärden i de förklarande variablerna. Resultaten från beräkningarna finns i bilaga 6, se tabellerna B6.1.

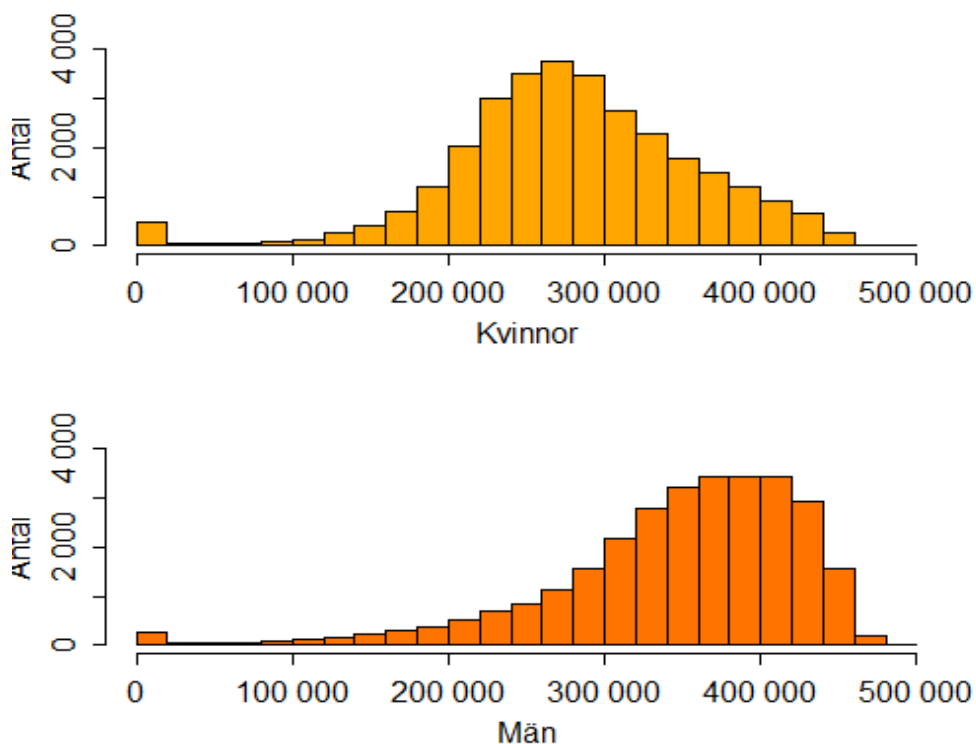
Alternativt kan vi skatta följande ekvation:

$$(B3.6) \quad \overline{\ln P^m} - \overline{\ln P^k} = \underbrace{\hat{\beta}_i^k \Delta \bar{X}_i}_{\text{föklarad}} + \underbrace{\Delta \hat{\beta}_0 + \Delta \hat{\beta}_i \bar{X}_i^m}_{\text{oförklarad}},$$

Resultaten från beräkningarna i ekvation (B3.6) finns i bilaga 6, se tabell B6.2.

Bilaga 4 Deskriptiv statistik – Intjänandet i belopp

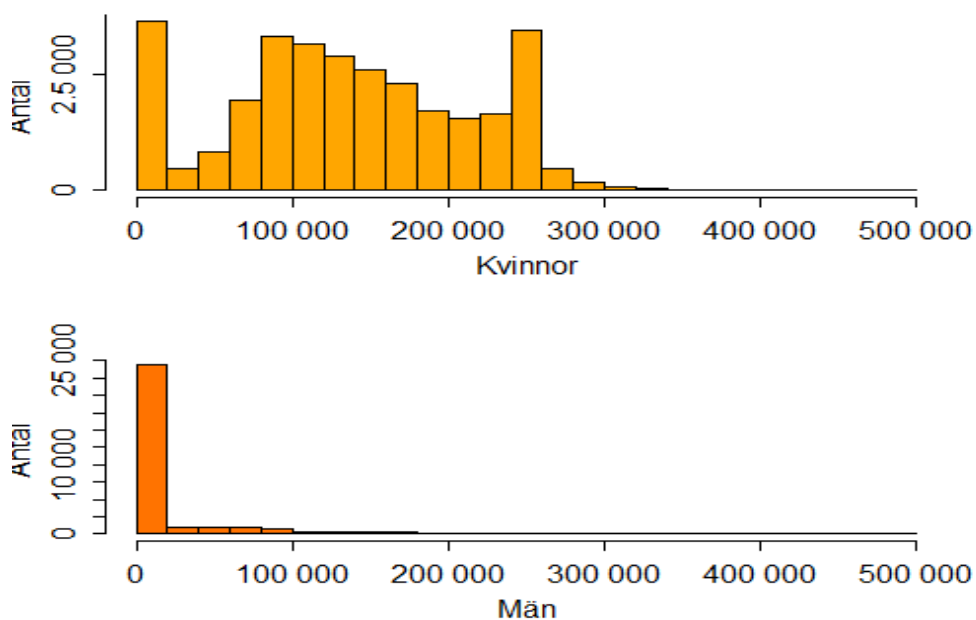
Figur B4.1: Fördelningen av medelvärdet av det årliga intjänandet till inkomstpensionen, för alla år med intjänande för i årskullar 1944–1948, 2016 års inkomstnivå

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: Histogrammen visar antalet kvinnor respektive män vid olika genomsnittligt årligt intjänande till inkomstpensionen, eller genomsnittligt årligt pensionsunderlag som i sin tur är genomsnittet av den årliga summan pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp. Beloppen är i kronor och omräknade till 2016 års inkomstnivå. Notera att det finns ett tak för den (årliga) pensionsgrundande inkomsten som går vid 7,5 inkomstbasbelopp. Det är fler män än kvinnor som begränsas av taket och det påverkar fördelningen av mäns pensionsgrundande inkomst.

Figur B4.2: Fördelning av medelvärdet av det årliga pensionsgrundande beloppet, för alla år med pensionsgrundande belopp för årskullar 1944–1948, 2016 års inkomstnivå

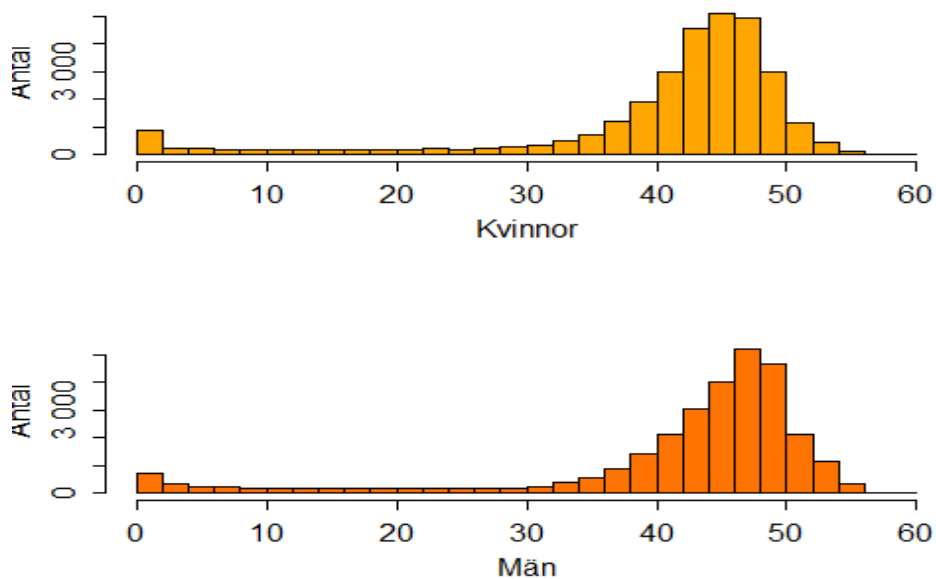

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: Histogrammen visar antalet kvinnor respektive män vid olika genomsnittliga belopp för det samlade intjänade pensionsgrundande beloppet. Beloppen är i kronor och omräknade till 2016 års inkomstnivå.

Bilaga 5 Deskriptiv statistik – Intjänandet i antal år

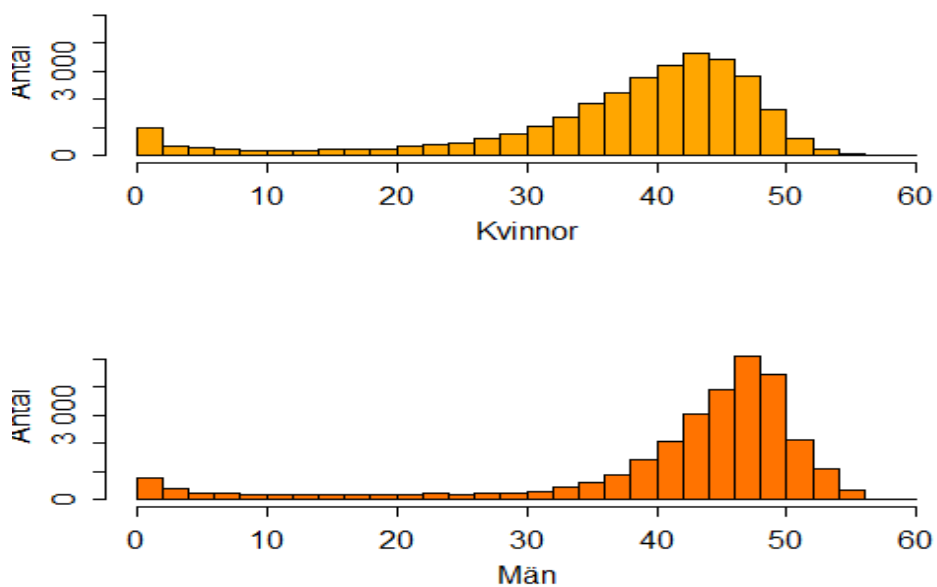
Figur B5.1: Fördelning av antal intjänandeår till inkomstpensionen, årskullar 1944–1948.

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: Histogrammen visar antalet kvinnor respektive män vid olika antal intjänandeår till inkomstpensionen. Det är alltså antalet år med pensionsunderlag, det vill säga med pensionsgrundande inkomst och/eller pensionsgrundande belopp.

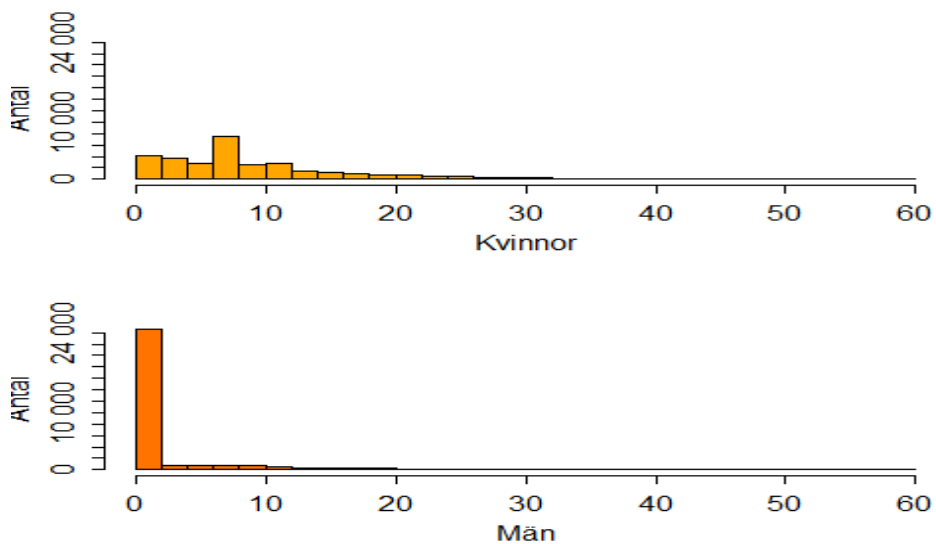
Figur B5.2 Fördelning av antalet år med pensionsgrundande inkomst, årskullar 1944–1948.

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: Histogrammen visar antalet kvinnor respektive män vid olika antal år med pensionsgrundande inkomst. Här ingår även antalet år då individen under ett och samma år även har pensionsgrundande belopp.

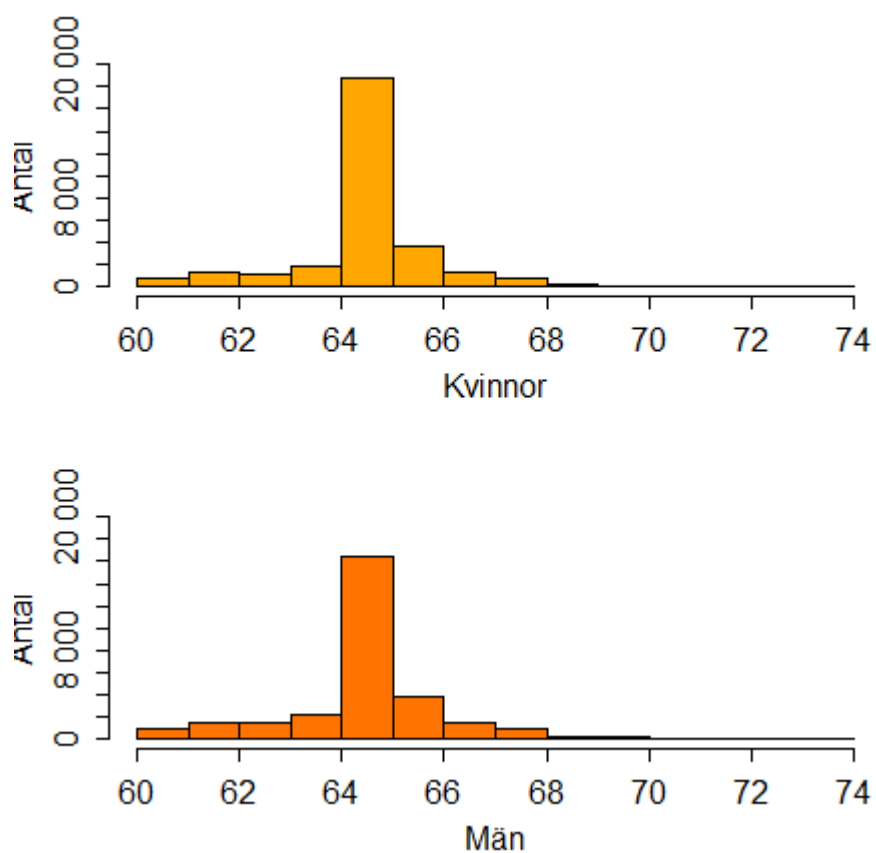
Figur B5.3: Fördelning av över antal år med pensionsgrundande belopp, årskullar 1944–1948.

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: Histogrammen visar antalet kvinnor respektive män vid olika antal år med pensionsgrundande belopp. Här ingår även antalet år då individen under ett och samma år även har pensionsgrundande inkomst.

Figur B5.4: Fördelning över pensioneringsålder, årskullar 1944–1948.

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal.

Not 1: Histogrammen visar antalet kvinnor respektive män vid olika pensionsåldrar i gruppen födda 1944–1948. Pensionsålder definieras som den ålder då individen påbörjade uttag av hel inkomstpension.

Bilaga 6 Resultat

Förklaringsgrad och signifikans

Resultaten från skattningarna av ekvationerna B3.3 och B3.4, se bilaga 3, visar att förklaringsgraden för respektive ekvation är hög. För kvinnorna är det justerade R^2 92–95 procent beroende på årskull som skattas medan det för män är cirka 99 procent för samtliga årskullar. Signifikansnivå för parametrarna är också hög, 0,01 procents nivå för respektive parameter.

Oaxaca-Blinder-dekomponering

Resultaten från dekomponeringen visas i tabellerna B6.1 och B6.2 nedan, den första utifrån de skattade parametrarna för män och den andra utifrån de skattade parametrarna för kvinnor. Båda tabellerna visar samma mönster, även om nivåerna skiljer sig något åt. Störst skillnad mellan tabellerna är det i pensionsunderlagets förklaringsgrad i årskullen 1948.

Tabell B6.1: Resultat från Oaxaca-Blinder-dekomponering, per årskull och givet de skattade parametrarna för män.

Variabler	1944	1945	1946	1947	1948
PU	80.0%	80.3%	82.0%	85.3%	88.9%
N	12.4%	10.5%	7.1%	4.9%	2.2%
PAR	-1.7%	-1.7%	-1.2%	-1.3%	-2.4%
PE65	0.7%	0.8%	0.7%	0.8%	0.5%
Totalt	91.4%	89.9%	88.7%	89.8%	89.3%

Not: Tabellen visar resultatet av Oaxaca-Blinder-dekomponering, för den del av dekomponeringen som kan förklaras av skillnaderna mellan kvinnors och mäns olika medelvärden i de förklarande variablerna, $\beta_i^m \Delta X_i$, givet parameterskattningarna i gruppen män. Pensionsunderlag (PU), antal år med pensionsunderlag (N), pensionsålder (PAR) och dummyvariabel för eventuellt pensionsintjänande till inkomstpensionen efter 65 års ålder (PE65). Tillsammans förklarar dessa variabler 91,4 procent av könsskillnaden i inkomstpensionen för gruppen födda 1944. För denna årskull förklarar alltså pensionsunderlaget 80 procent av könsskillnaden.

Resultaten från dekomponeringen, se tabell B5.2, indikerar att pensionsunderlaget (PU), som utgör summan av pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp, förklarar könsskillnaden i inkomstpensionen med 80,1 procent.

Tabell B6.2: Resultat från Oaxaca-Blinder-dekomponering, per årskull och givet de skattade parametrarna för kvinnor.

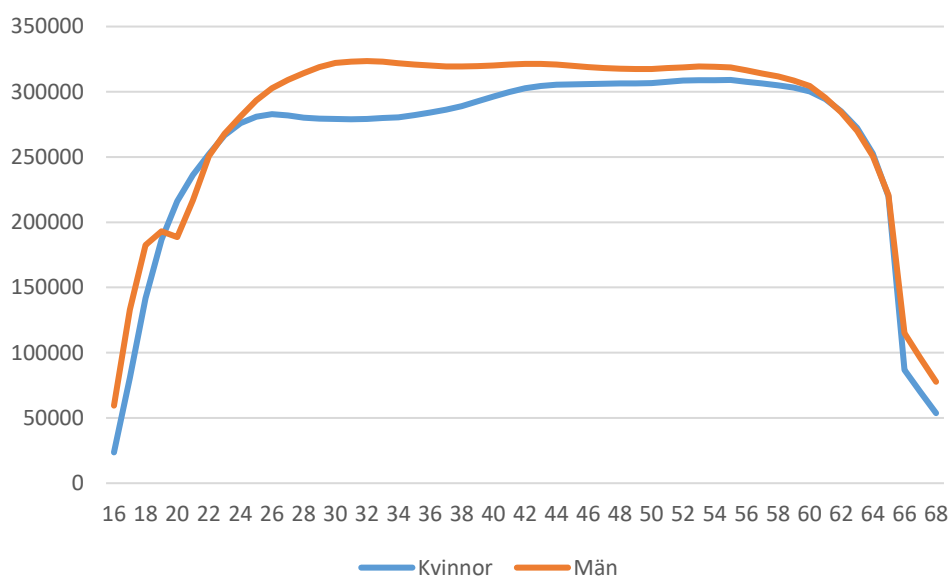
Variabler	1944	1945	1946	1947	1948
PU	80.1%	81.7%	80.6%	87.3%	92.8%
N	13.5%	11.7%	7.8%	5.2%	2.3%
PAR	-1.6%	-1.6%	-1.1%	-1.2%	-2.3%
PE65	1.0%	1.0%	1.0%	1.0%	0.7%
Totalt	93.0%	92.8%	88.3%	92.2%	93.4%

Not. Tabellen visar resultatet av Oaxaca-Blinder-dekomponering, för den del av dekomponeringen som kan förklaras av skillnaderna mellan kvinnors och mäns olika medelvärden i de förklarande variablerna, $\beta_i^k \Delta X_i$, givet parameterskattningarna i gruppen kvinnor. Pensionsunderlag (PU), antal år med pensionsunderlag (N), pensionsålder (PAR) och dummyvariabel för eventuellt pensionsintjänande till inkomstpensionen efter 65 års ålder (PE65). Tillsammans förklarar dessa variabler 93 procent av könsskillnaden i inkomstpensionen för gruppen födda 1944. För denna årskull förklarar alltså pensionsunderlaget 80,1 procent av könsskillnaden.

Bilaga 7 Trender i årlig pensionsintjänande

B7.1 Årligt intjänande för årskullar 1944–1948

Figur B7.1: Antalet kvinnor och män med pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp, i åldrarna 16–68 år och i årskullarna 1944–1948

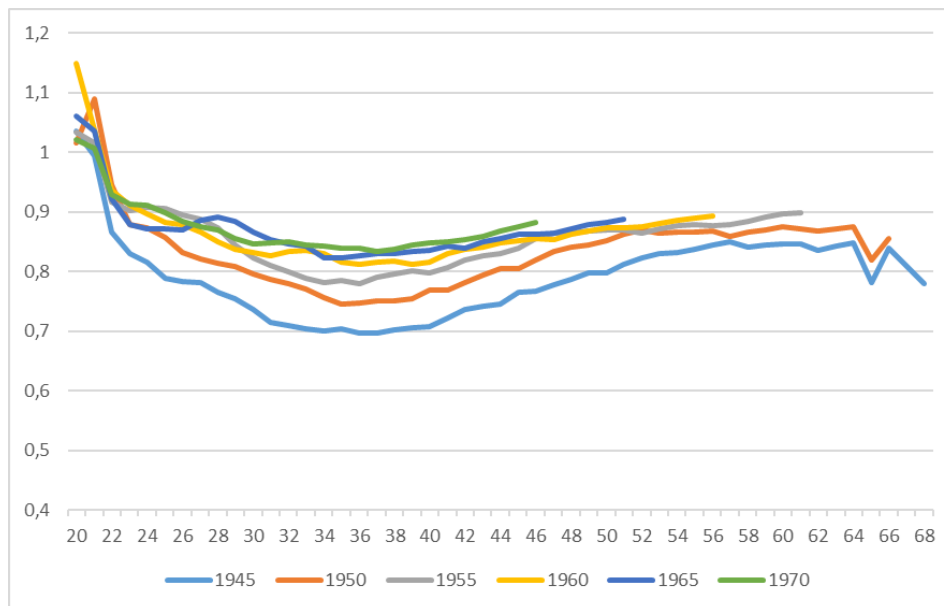

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata.

Not: Samtliga som omfattas av pensionssystemet oberoende av bosättningsland ingår i underlaget till figuren, givet att intjänandet till inkomstpensionen är större än 0 kronor.

B7.2 Trender i intjänandet till inkomstpensionen för årskullarna 1944–1993

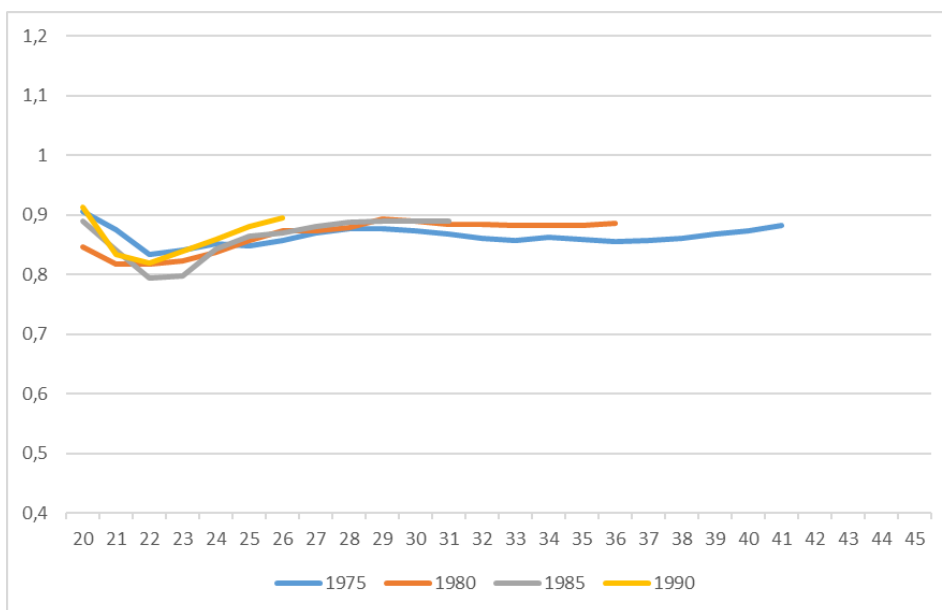
Figur B7.2 Kvoten av kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsunderlag i åldrarna 20–68 år, för var femte födelseårgång 1945–1970

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata.

Not: Samtliga som omfattas av pensionssystemet oberoende av bosättningsland ingår i underlaget till figuren, givet att intjänandet till inkomstpensionen är större än 0 kronor.

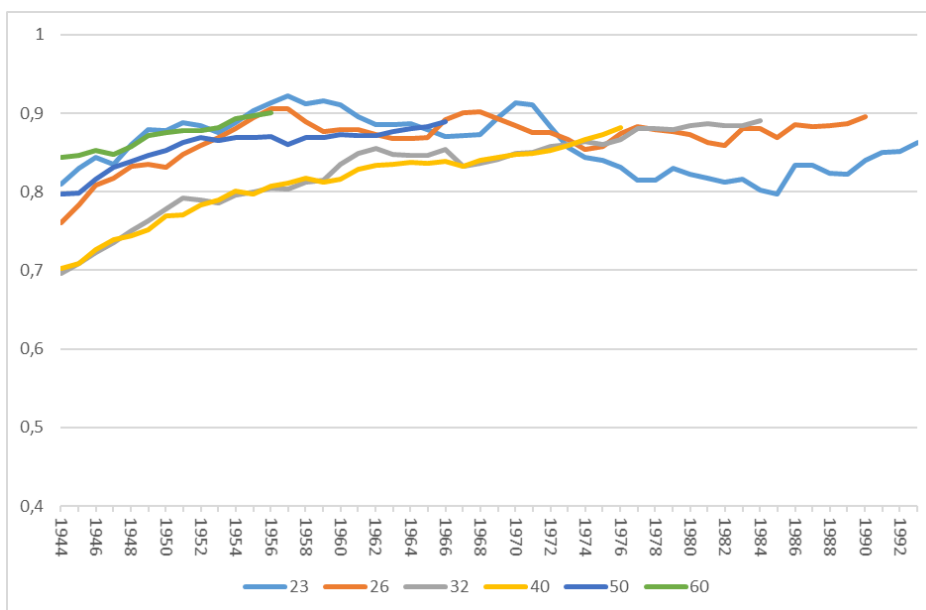
Figur B7.3 Kvoten mellan kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsunderlag för var femte födelseårgång 1975–1990

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata.

Not: Samtliga som omfattas av pensionssystemet oberoende av bosättningsland ingår i underlaget till figuren, givet att intjänandet till inkomstpensionen är större än 0 kronor.

Figur B7.4 Kvoten mellan kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsunderlag vid vissa givna åldrar, samtliga årskullar 1944–1993.

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal, tvärsnittsdata.

Not: Samtliga som omfattas av pensionssystemet oberoende av bosättningsland ingår i underlaget till figuren, givet att intjänandet till inkomstpensionen är större än 0 kronor.

Referenser

Ds 2016:16, *Jämställda pensioner?* Elanders Sverige AB, Stockholm 2016.

Inspektionen för socialförsäkringen (2016), *Skillnader och spridning i premiepensions för kvinnor och män*. Skrivelse.

Inspektionen för socialförsäkringen (2017), *Kvinnors och mäns pensioner – En analys av skillnader och spridning i pensionsinkomster idag och i framtiden*. Rapport 2017:8.

Inspektionen för socialförsäkringen (2018), *Tidigt utträde från arbetslivet bland kvinnor och män - En analys av utträdesåldrar och utträdesvägar för olika grupper på arbetsmarknaden*. Rapport 2018:10.

Konjunkturinstitutet (2012). Andrén, T. *Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män – En kunskapsöversikt*, Konjunkturinstitutets specialstudie Nr. 31.

Konjunkturinstitutet (2013), *Lönebildningsrapporten*, Fördjupning Dekomponering av löneskillnader, sidorna 133–139.

Medlingsinstitutet (2009), *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2008?*

Medlingsinstitutet (2010), *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2009?*

Medlingsinstitutet (2011), *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2010?*

Medlingsinstitutet (2012), *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2011?*

Medlingsinstitutet (2013), *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2012?*

Medlingsinstitutet (2014), *Vad säger den officiella lönestatistiken om löneskillnaden mellan kvinnor och män 2013?*

Medlingsinstitutet (2015), *Löneskillnaden mellan kvinnor och män - Vad säger den officiella lönestatistiken 2014?*

Medlingsinstitutet (2016), *Löneskillnaden mellan kvinnor och män - Vad säger den officiella lönestatistiken 2015?*

Medlingsinstitutet (2017), *Löneskillnaden mellan kvinnor och män - Vad säger den officiella lönestatistiken 2016?*

Pensionsmyndigheten (2016), *Livslängdsanalys för olika inkomstgrupper*.

Pensionsmyndigheten, *Orange rapport – Pensionssystemets redovisning*, för respektive år 2011–2016.

Pensionsmyndigheten (2018), *Medelpensioneringsålder och utträdesålder, m.m. – Återrapportering enligt regleringsbrevet för 2018*.

Pensionsmyndigheten, Pensionsgap – kvinnors pension i relation till männens – för födda 1944-1948 och några bakgrundsorsaker, arbetsmaterial 2018-07-12

Proposition 2000:01:96, *Sjukersättning och aktivitetsersättning istället för förtidspension.*

SCB (1970–2017), Arbetskraftsundersökningar (AKU), grundtabeller för åren 2005–2017, länkade data för åren 1970–1986 samt länkade data för åren 1987 och framåt.

SCB (2013), Lönestrukturstatistik.

SCB:s statistikdatabas (1970–2017),
http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101/LivslangdEttariga/?rxid=cb8bbc61-3f42-439f-ab7f-258f14a6b656

SOU 2015:50, *Hela lönen, hela tiden – utmaningar för ett jämställt arbetsliv.* Delegationen för ett jämställt arbetsliv. Elanders Sverige AB, 2015.

Sjögren Lindquist, Gabriella och Jenny Säve-Söderbergh,(2018) *Kvinnors och mäns livsval relaterade till ojämlikhet i pensioner – problembild och lösningar*, ekonomisk debatt, 4/2018, sidan 54 f.

Svenskt Näringsliv (2017), *Allt fler jobbar heltid – förekomst och utveckling av heltid och deltid på arbetsmarknaden*, december 2017.

www.pensionsmyndigheten.se